संस्कृतरवीन्द्रसंगीतम्

M-15498

M-1548

संस्कृतरवीन्द्रसंगीतम्

Music

M-1940

संस्कृतरवीन्द्रसंगीतम्

Sahitya A.

रवीन्द्रनाथठाकुरः

अनुवादः

दीपकघोषः

साहित्य अकादेमी

SAMSKRTARAVINDRASAMGITAM : Sanskrit translation by Dipak Ghosh of select songs of Rabindranath Tagore in Bengali, Sahitya Akademi, New Delhi, 1995. Price : Rs 50·00

© साहित्य अकादेमी

ISBN 81-7201-833-9

प्रथमप्रकाशः १९९५

विश्वभारतीप्रकाशनविभागस्य सौजन्येन प्रकाशितम्

मुख्यकार्यालयः
रवीन्द्र भवन, ३५ फीरोजशाह रोड, नयी दिल्ली ११०००१
विक्रयकेन्द्रम्: स्वाती, मन्दिर मार्ग, नयी दिल्ली ११०००१

प्रादेशिककार्यालयः
जीवन तारा, २३८/५४ एक्स, डायमंड हार्बर रोड, कलिकाता ७०००५३
गुना भवन, ३०४-३०५ अन्ना सलइ, तेनामपेट, मद्रास ६०००१८
१७२, मुम्बई मराठी ग्रंथ संग्रहालय मार्ग, दादर, बम्बई ४०००१४
ए. डी. ए. रंगमन्दिर, १०९ जे. सी. रोड, बंगलोर ५६०००१

मूल्यम् : ५० रूप्यकम्

मुद्रक : गौरपालः, मडार्न प्रिण्टार्स, १२ उल्टडाङ्गा मेन रोड, कलिकाता ७०००६७

उत्सर्गपत्रम्

परमाराध्यायै मातृदेव्यै

स्वर्गत-प्रफुल्लनलिनीघोषजायायै

B.G.K.S.V.S.

सूचीपत्रम्

भूमिका

Translator's note

संस्कृतानूदितानि रवीन्द्रसंगीतानि

अग्निवीणां वादयसि कथंकारम्	४
अग्नेः स्पर्शमणिं लगय प्राणेः	१
आनन्दधारा वहति भुवने	१६
जीवने यति पूजा न समापिताः	७३
तव समारम्भो मम समापनम्	८२
तवासनं शून्यमद्य	२६
त्वंहि कथङ्कारं गायसि हे गुणिन्	७
दारयन् द्वारम्, एतोऽसि ज्योतिष्मन्	७८
न मणिहारोऽयं मे शोभते	४२
मत्तानिलवृष्टिदिने	५८
मम मनो मेघसहगम्	५५
मम विदितविदितासि त्वम् अयि विदेशिनि	६७
मम सकलरसधारा	१३
महत्याशयाहं समागतो	२२
मेघोपरि मेघाच्चयस्	५२
यदि ते आह्वानतो	३३

R.G.K.S.V.S.

यन्निशि मे द्वारं सर्वं झञ्झामग्नम् ४५
यामि यदा द्वारि तस्य ७०
युक्तमिदं कृतम्, अरूप हे ४६
रूपसागरे निमग्नोऽहम् १०
विपदो मम कुरु त्राणं ३८
सङ्कोचीयविह्वलता निजावमाननम् २५
सफलीकुरु हे प्रभो अद्य सभाम् ७५
स्नेहेन गेहे पालयसि ते १६
हृदयं नृत्यति ममाद्य ६३

भूमिका

यद्यपि संस्कृतभाषा 'मृतभाषा' इति प्रायशः कथ्यते, तथापि विंशशताब्द्याः अन्तिमपादेऽपि संस्कृतभाषया बहूनि काव्यनाटकादीनि कथाख्यायिकादीनि च विरच्यन्ते इति महदिदम् आश्चर्यकारणम्। वस्तुतः संस्कृतवाङ्मयस्य स्वर्णयुगे यावन्ति साहित्यानि विरचितानि तेभ्यः अपि अधिकानि महाकाव्य-खण्डकाव्यादीनि विंशशताब्द्यामेव निर्मितानि इति सर्वमिदं विस्मयकरमिव प्रतिभाति। तथाहि पञ्चाननतर्करत्न-हरिदाससिद्धान्तवागीश-श्रीधरभास्करवर्णेकरप्रभृतिभिः काव्यकर्तृभिः यथा महाकाव्यानि निर्माय संस्कृतसाहित्यस्य समृद्धिर्विहिता, तथा वेङ्कटरामराघव-वीरेन्द्रकुमारभट्टाचार्य-वटुकनाथशास्त्रिखिस्ते-रतिनाथझा-एम् जि मेइनकर-उमाशङ्करत्रिपाठी-रेवाप्रसादद्विवेदी-के. राजन् शास्त्री-जगन्नाथपाठक-रामकरणशर्मा-राजेन्द्रमिश्र-रसिकविहारीजोशी-केशवचन्द्रदास-राधावल्लभत्रिपाठी-ड: रमाकान्तशुक्ल-प्रभृतिभिः कविभिः खण्डकाव्यानि विरच्य साहित्यस्यास्य गौरवं विहितम्। तत्र कैश्चिन् नवीनानां छन्दसाम् आविष्करणं कृतम्, प्रयोगश्च विहितः। कैश्चित् पुनः प्राचीनपद्धतिमवलम्ब्य निर्मितेऽपि काव्यसौधे नवीनानां भावानाम् उपस्थापनं कृतम्। प्रदर्शितं च यत् संस्कृतभाषा सर्वेषां भावानां ग्रहणे उपस्थापने च समर्था इति। एवं नूतनानि विषयवस्तूनि अवलम्ब्य नाटकानि निर्माय वीरेन्द्रकुमारभट्टाचार्य-श्रीजीवन्यायतीर्थ-सिद्धेश्वरचट्टोपाध्यायप्रमुखैः नाट्यकारैः संस्कृतनाट्यसाहित्यस्य समृद्धिर्विहिता। सूचितं च यत् हास्यरसः न केवलम् उपरञ्जकरसः; परन्तु असावपि नाटके अङ्गिरसत्वं लब्धुं समर्थ इति।

विंशशताब्द्यां यथा नवीनानि काव्यनाटकानि काव्यकर्तृभिः विरचितानि, तथा वङ्गसाहित्ये हिन्दी-साहित्ये च यानि प्रसिद्धानि काव्यनाटकानि वर्तन्ते तेषां संस्कृतभाषायाम् अनुवादं विधाय संस्कृतवाङ्मये अनुवादसाहित्यस्यापि परिपुष्टिर्विहिता। एवं कालीपदतर्काचार्य-फटिकलालदास-विष्णुपदभट्टाचार्य-अमरेन्द्रनाथतर्कतीर्थ-नित्यानन्दमुखोपाध्याय-रामकरणशर्माप्रभृतिभिः रवीन्द्रनाथकृतानां कथाकाव्य-नाटकानां देवभाषायां रूपान्तरं विहितम्, उपाख्यानानां नाट्यरूपाणि अपि प्रदत्तानि। यद्यपि वङ्ग-भाषायाः हिन्दीभाषायाश्च रूपे प्रयोगे च परिवर्तनं स्वाभाविकनियमेन एव भवति, तथापि संस्कृतभाषायाः रूपस्य परिवर्तनं भवितुं न शक्नोति, पाणिनिकात्यायनप्रभृतिभिः वैयाकरणैः अस्यै भाषायै स्थायिरूपस्य प्रदानात्। तर्काचार्यप्रभृतिभिः इदमेव चिन्तितं यत् संस्कृतभाषायाम् अनुवादे विहिते सति रवीन्द्रनाथस्य उन्नतभावानाम् उन्नतदर्शनानाञ्च स्थायित्वं विहितं स्यात्। श्रीध्यानेशनारायणचक्रवर्तिनाञ्च नाम अत्र उल्लेखमर्हति। एभिः रवीन्द्रनाथकृतस्य नाटकद्वयस्य सुरभाषायाम् अनुवादं विधाय सहृदयानाम् अभिनन्दनं लब्धमेव।

रवीन्द्रकाव्यस्य अनुवादकर्तृभिः प्रायशः रवीन्द्रनाथपरिवेशितानां भावानां प्रकाशने एवं गुरुत्वं प्रदत्तम्। प्रचलितानां छन्दसाञ्च उपयोगं कृत्वा अनुवादो विहितः। कलिकाताविश्वविद्यालयस्य संस्कृतविभागे रीडारपदम् अलंकुर्वाणैः विद्वद्वरेण्यैः अलंकारच्छन्दःशास्त्रेषु प्रविष्टैः डक्टरदीपकघोषैः पञ्चविंशतिसंख्यकानां रवीन्द्रसङ्गीतानाम् वङ्गभाषया विरचितानां गीतानाम्, यथा स्वरसंयोजनं स्वयमेव कविसार्वभौमैः कृतं, तां पद्धतिं संरक्ष्य एव देवभाषायाम् अनुवादो विहितः। नवीना रमणीया चासौ प्रचेष्टा। पूर्वसूरिभिः भावखण्डे एव तात्पर्यं निहितम्; घोषैस्तु भावांशे आकृत्यंशे च द्वयोरेव गुरुत्वं प्रदत्तम्। स्वीकृतञ्च इदं मतम् यत् सङ्गीते रूपं भावश्च द्वे एव समप्राधान्ययुते। न खलु रूपं भावात् पृथक्कर्तुं शक्यते, न वा भावो रूपात्। भावरूपे मिलित्वा एवं सङ्गीते रसनिषेकं प्रकुरुतः। एवं घोषकृतानाम् अनुवादानाम् इदमेव वैशिष्ट्यं यत् मूलसङ्गीतेषु यां शैलीमवलम्ब्य स्वरसंयोजनं कृतम् तामेव शैलीम् अनुसृत्य एष्वपि स्वराणां विन्यासो विहितः। संस्कृतभाषायां घोषाणां महानधिकारो वर्तते इत्यस्मात् कारणादेव इमे अनया नवीनया भङ्ग्या रवीन्द्रसङ्गीतानां सुरगिरा अनुवादं विधातुं समर्थाः।

रससमाहितचेतसः कवेः मनोराज्यात् भावाः रसाः अलंकाराः छन्दांसि च अहंपूर्विकया परापतन्ति इति काव्यकर्त्तुः सकाशे रसस्य एव प्राधान्यम्। रसाक्षिप्तास्तावत् अलंकाराः, काव्यस्य सामग्रिकं रूपञ्च। अनुवादकर्तृभिस्तु शब्दान्वेषणे महान् प्रयत्नो क्रियते इति तेषां समीपे न केवलं रसस्य प्राधान्यम्, अपि तु शब्दान्वेषणसक्षमायाः बुद्धिवृत्तेः। अतएव अनुवादकार्यं मूलकाव्यग्रन्थनकार्यात् दुरूहतरमेव। अस्मिन् दुष्करे कार्ये महत् साफल्यं दीपकघोषैः लब्धम् इति तेषां प्रयत्नो नितराम् अभिनन्दनयोग्य एव।

घोषैः रवीन्द्रसङ्गीतानां भावगाम्भीर्यम् अर्थगौरवं जनप्रियताञ्च विचार्य पञ्चविंशतिसंख्यकानां गीतानां निर्वाचनं कृतम्। वहुषु अखिलभारतसम्मेलनेषु पठितप्रशंसाधन्यपत्रैः सङ्गीताचार्यैः सङ्गीतशास्त्रेषु सुप्रविष्टैः देवभाषाप्रयोगे निष्णातैः घोषैः अनन्यसाधारणीं शैलीमवलम्ब्य रवीन्द्रसङ्गीतानाम् अनुवादं विधाय संस्कृतरसिकानां महान् उपकारः कृतः, संस्कृतवाङ्मयस्य परिपुष्टिरपि विहिता इति नितराम् अभिनन्दनयोग्या इमे। अनुवादस्यास्य प्रकाशनं कृत्वा साहित्य अकादेमी अपि अभिनन्दनार्हा संजाता।

एकविंशशताब्द्यां सहृदयानां सङ्गीतज्ञानां च सन्तोषम् उत्पाद्य इमे अनुवादाः रवीन्द्रनाथस्य उन्नतां भावधारां रवीन्द्रसङ्गीतस्य स्वरमाधुर्यं च जनमनसि प्रसार्य स्थायित्वं लभेरन् इत्यत्र नास्ति सन्देहः। उद्घोषयिष्यन्ति च भारतसंस्कृतेः अन्तर्निहितां वार्ताम्,—या खलु रवीन्द्रनाथेन इत्थं समुपस्थापिता—

संयोजय सकलैः सह
विगतं कुरु वन्धम्।
सञ्चारय सकलविधिषु
शान्तं स्वच्छन्दम्।

पदकमले मम मानसम्
अचलं कुरु हे।
नन्दय खलु नन्दय खलु नन्दय खलु हे !!

एभिः वचोभिः श्रीदीपकघोषेभ्यः साहित्य अकादेम्यै च वर्धापनं प्रदाय देवभाषायाम् अनूदितं रवीन्द्र-सङ्गीताञ्जलिम् अहं सानन्दं सप्रश्रयं च संस्कृतवाङ्मयस्य सङ्गीतसाहित्यस्य विस्तीर्णे क्षेत्रे वृणोमि।

मूलान् स्वरान् विसंरक्ष्य येऽनुवादाः प्रवर्तिताः।
दीपकेन स्वरज्ञेन रवीन्द्रानुग्रहेण वै॥
भूयो भूयो नमस्कृत्य तान् सर्वान् रसपेशलान्।
श्रीरमारञ्जनेनाद्य दीयन्ते रसिककृते॥ इति—

श्रीरमारञ्जनमुखोपाध्यायेन
विरचिता

G.K.S.V.S.

Translator's note

Experimentally I have been rendering some Tagore's songs into Sanskrit for more than twenty years. This impetus came to me when I was a student at school.

At our time both Bengali and Sanskrit were compulsory subjects at school . I was very much surprised to see some Bengali words which are quite identical with Sanskrit words. They seemed to me as Sanskrit words minus Sanskrit suffixes like *anusvāra* and *visarga*. For example, the words निशा, वायु, हृदय, प्राण etc. when embellished with *anusvāra* and *visarga* create a nice sonorous jingling sound in Sanskrit, such as, निशां, वायुः, हृदयं, प्राणैः etc.

Thus during my student-life at school, all my deep love and veneration for my mother tongue Bengali was slowly and stealthily transferred to the Sanskrit language, as if from my mother to my grandmother who is more affluent as well as effulgent than my mother.

Around the time of India's struggle for Independence in the mid-forties, my mother, a school teacher, would often sing Rabindranath's patriotic songs, which, perhaps unknowingly, flew like an undercurrent in me. During my schoolgoing age this flow confluenced gradually with the flow of love and zeal for Sanskrit and inspired me to render some of Kaviguru's patriotic songs from Bengali into Sanskrit. As for example : यदि तोर डाक शुने केउ ना आसे. This famous patriotic song was translated at that time like यदि तव आह्वानं श्रुत्वा कोऽपि नायाति which, in fact, is difficult to sing in accordance with the original tune and musical notation as well.

But after long twenty years Professor Sambaran Chatterjee, Head of the Dept of Chemistry, Anandamohan College, Calcutta, advised me for the first time to cast the Sanskrit-rendering in accordance with the original musical notations (*svaralipi*) as found in *Svaravitāna*, published by Visva-Bharati. His advice, coupled with the untiring effort and unflinching guidance of Adhyāpaka Arupratan Bandyopadhyaya, Music Dept, Visva-Bharati, had shown me the proper path of how to translate the songs, according to the original musical notations to be sung exactly in tune with the original Bengali songs. Thus advised and guided again and again by them, I translated the song quite differently :

यदि तोर डाक शुने केउ ना आसे (in Bengali)

यदि ते आह्वानतो नायाति कोऽपि (in Sanskrit)

It is to be noted that the common stock of *tatsama* words like निशा, वायु, हृदय, प्राण profusely used by Rabindranath Tagore in his songs, has enabled me to translate his songs into Sanskrit more smoothly and spontaneously than into any other languages.

But this is not all. Such common *tatsama* words when used identically in the Sanskrit-rendering must strictly and uncompromisingly abide by the rules of Sanskrit grammar.

Now it seems to me a hard task to retain the originality of the tune and spirit of the songs and at the same time, to use their sonorous and appropriate Sanskrit equivalents. The examples are given below as to how the topics like *Sandhi*, *Samāsa* and *Pratyaya* of Sanskrit grammar play the major role in solving the problem :

वड़ आशा करे एसेछि गो काछे डेके नाओ (In Bengali)

महत्याशयाहं समागतो नय समीपम् (In Sanskrit)

(*Sandhi* : महत्या+आशया+अहं=महत्याशयाऽहं)

पाषाण टुटे व्याकुल वेगे धेये (In Bengali)

भग्नपाषाणा व्याकुलवेगा (In Sanskrit)

(*Samāsa* : भग्नं पाषाणं यया सा=भग्नपाषाणा)

(Ref : तुमि केमन करे गान करो)

या ना चाइवार ताइ आजि चाइ गो (In Bengali)

यदयाच्यमद्य याचे तत् (In Sanskrit)

(*Kṛt-pratyaya* : याच्+यत्=याच्य)

(Ref : पागला हाओयार वादल-दिने)

It is to be noted in this connection that words which are not *tatsama*, but are *tadbhava* or *ardhatatsama*, i.e. broken from the Sanskrit words, have been structured back to their corresponding Sanskrit or *tatsama* forms :

आगुनेर परशमणि छोँयाओ प्राणे (In Bengali)

अग्नेः स्पर्शमणिं लगय प्राणैः (In Sanskrit)

Here आगुन and परशमणि have been rendered into their corresponding Sanskrit words अग्नि and स्पर्शमणि respectively. Here phonetic proximity between the words आगुन and अग्नि is also to be contemplated from the linguistic view-point which ultimately leads to the translation of आगुनेर into अग्नेः in Sanskrit instead of वह्नेः, even though both अग्नेः and वह्नेः could have been caged in the same original musical notation. In some cases, of course, words like पागला हाओया and वादल, which are neither *tatsama* nor *tadbhava* nor *ardhatatsama* have been translated as मत्त अनिल and वृष्टि respectively :

पागला हाओयार वादल-दिने (In Bengali)

मत्तानिलवृष्टिदिने)In Sanskrit)

Next comes the question of syntax. Sanskrit being an inflectional language is less rigid in the order of words, and as a result, for the cause of tuning and tuning alone, sometimes the original syntactical structure of Bengali has been altered and rearranged in the Sanskrit translation. This means sometimes bhāṣānuvāda has been replaced by bhāvānuvāda ;

आंधारेर गाये गाये परश तव
सारारात फोटाक तारा नव नव (In Bengali)

तमसः तनौ तनौ तव स्पर्शात्
स्फुटतु निशां तारा नवा नवा (In Sanskrit)

(Ref : आगुनेर परशमणि छोँयाओ प्राणे)

Now Semantics. This is also a problem in the job of translation. Some Sanskrit words are identically used in Bengali, but with the change of meaning. The word सङ्गी in Sanskrit is derived from the root सञ्ज् meaning 'one with attachment'. But in Bengali the word is used in the sense of 'companion'. While translating such words from Bengali into Sanskrit we have to use some other words which might be equal to Sanskrit words in meaning, e.g. :

मन मोर मेघेर सङ्गी (In Bengali)

मम मनो मेघसहगम् (In Sanskrit)

The above-mentioned points, such as vocabulary, phonetics, semantics and syntax are the subjects of linguistic study to which my attention was drawn for the first time by Professor Dr Satya Ranjan Banerjee. His valuable advice has made me more meticulous regarding the use of any particular Sanskrit word in the translation than I was before, and consequently, this translation acquired an academic dimension apart from being a mere translation of Tagore's songs.

Furthermore, some other points are also to be noted. The tune or melody being the only inspiration to this translation work, original Bengali metres could not be maintained, although the line-structure of the original songs has not been generally violated. Tagore's songs are, after all, originally lyrical poems and so, Bengali metres have a rhyme of their own. The Sanskrit metres like Mandākrāntā, Śārdūlavikrīḍita etc. could not be used because they do not fit in Tagore's translation, and tune being the only criterion, I have tried to maintain the tune of the original songs all along instead of any conventional poetry-metre of Bengali or Sanskrit. So I have not followed any order or series like *pujā paryāya, ṛtu paryāya* etc. as seen arranged in the *Gītavitāna* of Rabindranath Tagore, because, as said already, the tune or melody being the prime inspiration in the song-translation, the work has become absolutely subjective, and as such, I have not followed any order of the *Gītavitāna*. An eminent Tagore-scholar and poet, Sri Sankha Ghosh has been kind enough to advise me in following the right track in this regard.

The utility of the Vedic mantras lies in their ritual application (आम्नायस्य क्रियार्थत्वात्). Likewise, translated Tagore's songs would remain merely theoretical and unutilised until and unless they are vocally tested. And accordingly the translated songs were often being sung publicly for a demonstrative purpose in accordance with the original tune and musical notations of the Bengali songs. I perceive these song-translations have an independent musical appeal, besides being a translation work. Dr Ruma Bandyopadhyaya has been

ungrudgingly singing these songs with all sincerity for the last ten years. Her functional vocal demonstrations, sometimes with my running commentary, were presented at various centres at Calcutta, Santiniketan, Delhi, Visakhapattan, Hardwar, Pune and even at Melbourne, Australia. However, but for the kind initiatives of stalwarts like Dr Ramaranjan Mukhejee, Dr Biswanath Banerjee, Dr Ashoke Chatterjee Shastri, Dr Sitanath Goswami and Dr Prasanta Kumar Dasgupta, these programmes would never have materialised. I take this opportunity to thank them. I would also like to thank Sm. Bolan Gangopadhyaya and Professor Dr Jyotirmoy Ghosh who first focussed in print media my endeavour in this line.

Very recently these vocal experiments of Tagore's songs in Sanskrit culminated in a cassette production (Gathani Records Co.) of ten such songs approved by the Visva-Bharati Music Board. Till to-day more than fifty Tagore songs have been translated into Sanskrit by me—twentyfive of them approved by the Visva-Bharati are being published by the Sahitya Akademi in this volume with an Introduction in Sanskrit by Dr Ramaranjan Mukherjee. The book contains the Bengali text, Sanskrit-renderiug and the original musical notation—all in Devanāgarī script.

In the job of retaining the originality of musical notations of the book *Svaravitāna* of the Visva-Bharati, I have got immense help from the officials of the Visva-Bharati. With their advice in the two songs मेघेर परे मेघ जमेछे and जीवने यत पूजा which have different tunes, I have taken only one. I shall be failing in my duty if I do not mention in this connection the names of Sri Subhas Chowdhury, Sm. Sibani Roy and Sri Debasis Roy of Visva-Bharati Publishing Department who were of great help.

I am also grateful to Late Pandit Bidhubhushan Bhattacharya, Late Dr Kalikumar Dutta Shastri, Dr Joydev Ganguly Shastri, Professor Nabanarayan Bandyopadhyaya, Dr Ramkrishna Bhattacharya, Pandit Satkari Mukhopadhyaya, Sri Bibhas Ghosh, Sm. Rina Nath and Gour Paul.

In fine, I can only say—

आ परितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् ।

"Matridan"
233, Green Park,
Sarada Palli
Calcutta-700055.

Dipak Ghosh

१

आगुनेर परशमणि छोँयाओ प्राणे।
ए जीवन पुण्य करो दहन-दाने॥
आमार एइ देहखानि तुले धरो,
तोमार ओइ देवालयेर प्रदीप करो—
निशिदिन आलोक-शिखा ज्वलुक गाने॥
आँधारेर गाये गाये परश तव
सारा रात फोटाक तारा नव नव।
नयनेर दृष्टि हते घुचवे कालो,
येखाने पड़वे सेथाय देखवे आलो—
व्यथा मोर उठवे ज्वले ऊर्ध्व-पाने॥

अनुवादः

अग्नेः स्पर्शमणिं लगय प्राणैः।
जीवनं पावय दहन-दानैः॥
ममेमं देहं समुत्तोलय त्वम्,
तवैतद्-देवालये कुरु दीपम्—
ज्वलतु दीपशिखाऽनिशं गानैः॥
तमसः तनौ तनौ तव स्पर्शात्
स्फुटतु निशां तारा नवा नवा।
नयन- दृष्टिरेतु तमोमुक्तिम्,
यत्र पतति च पश्यतु प्रभाम्—
ज्वलिता व्यथा मम ऊर्ध्वतानम्॥

ँ १' ँ १' ँ
गा । -ा गा -ा II गा -ा गा । गा गा -ा I गा गा गा । गा -रा -मा I
अ ग् ने : स्र ट् श म णि ङ् ल ग य प्रा ० ०

॥
I मा -ा मा । मा मा -ा I मगा -ा -पा । मा गा -ा I
णै : जी व न ङ् पा ० ० व य ०

I -ा -ा गा । गा गा -ा I गरा -ा -मा । गा रा -ा I
० ० जी व न ङ् पा ० ० व य ०

I -ा -ा रा । रा रा -गा I रसा -ा -गा । रा सा -ा I
० ० जी व न ङ् पा ० ० व य ०

I -ा -ा सा । सा सा -पा I पा -ा -ा । पा पा -ा I
० ० जी व न ङ् पा ० ० व य ०

I पा पा ध्रा । पा -ा -ध्रा I धपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
द ह न दा ० ० नै ० ० ० ० ०

I -सा -रा गा । -ा गा -ा II
० : "अ ग् ने :"

पा । पा पा -ा II पा पा -ा । पा पा -ा I पा पा -ध्रा । पा -ा -ध्रा I
म मे म ङ् दे ह ङ् स मु त् तो ल ० य ० ०

I धपा -ा पना । ना ना -ा I धा धा -पा । पा पा -ा I
त्व म् त वै त द् दे वा ० ल ये ०

I पमा मा -गा । गरा -ा -मा I गा -ा {पा । ना ना -ा I
कु रु ० दी ० ० प म् ज्व ल तु ०

I ना -ा ना । ना नधा -ना I सां संना -रां । सां -ा -नधा I
दी ० प शि खा० ० नि श० ङ् गा ० ००

I धना -ा } -ा । -ा -ा -ा I -सा -रा गा । -ा गा -ा II
नैं : ० ० ० ० ० : "अ ग् ने :"

सा । सा सा -ा II { सा सा -ा । सा सा -ा I सा सा -ा । सा -न्‍ा -सगा I
त म स : त नो ० त नो ० त व ० स्प ० ०र्

I रा -ा सा । गा गा -ा I गा गा -ा । मा पा -मगा I
शा त् स्फु ट तु ० नि शा ङ् ता रा ००

I गा पमाः -गः । गरा -ा -गमा I गा -ा (सा । सा सा -ा) } I पा । पा पा -ा I
न वा ० न ० ०० वा ० त म स : न य न ०

I पा -ा पा । पा पा -ा I पा पा -ा । पा -ा -ह्मा I
दृ ष् टि रे तु ० त मो ० मु ० क्

I धपह्मा -पा ना । ना ना -ा I धा धा -ा । पा पा -ा I
ति० म् य त प ० त ति ० च प ०

I पमा -ा मगा । गरा -ा -गमा I गा -ा { पा । ना ना -ा I
श्य ० तु० प्र ० ०० भा म् ज्व लि ता ०

I ना ना -ा । ना नधा -ना I सां -ा रां । रंसां -ा -नधा I
व्य था ० म म० ० ऊ र् ध्व ता ० ००

I धना -ा } -ा । -ा -ा -ा I -सा -रा गा । -ा गा -ा II II
न ० ० ० ० ० ० म् "अ ग् ने :"

२

अग्निवीणा वाजाओ तुमि केमन क'रे !
आकाश कँापे तारार आलोर गानेर घोरे ॥
तेमनि क'रे आपन हाते छुँले आमार वेदनाते,
नूतन सृष्टि जागल बुझि जीवन-'परे ॥
वाजे ब'लेइ वाजाओ तुमि सेइ गरवे,
ओगो प्रभु, आमार प्राणे सकल सवे ।
विषम तोमार वह्निघाते वारे वारे आमार राते
ज्वालिये दिले नूतन तारा व्यथाय भ'रे ॥

अनुवादः

अग्निवीणां वादयसि कथंकारम् !
वेपते खं तारालोकगानावेशे ॥
तथैव त्वं स्वहस्तेन स्पृशसि मे वेदनायाम्,
नवा सृष्टिर्जाग्रतीव जीवनोपरि ॥
वाद्यतेऽतो वादयसीति गौरवात्,
अये प्रभो, सहन्ते प्राणा मे सर्वम् ।
विषमात्ते वह्निघातात् वारं वारं मम रात्रौ
ज्वालयसि नवां तारां व्यथापूरम् ॥

१ . . २ ३ १ २ . ३

II सा -ा रा । रा -पा । ^मज्ञा -ा I रा सा -ा । रा -ज्ञा । रा -ज्ञा I

अ ग् नि वी ० णा ऽ् वा द ० य ० सि ०

I सा रा -सा । न्ा -ा । सा -ा I मा पा -ा । पा -ा । पा -मा I

क थ ऽ् का ० र ऽ् वे प ० ते ० ख ऽ्

I पणा णा -ा । धा -ा । पा -धा I मा पा -धा । मपा -धपा । ^मज्ञा -रा II

ता० रा ० लो ० क ० गा ना ० वे० ०० शे ०

II { ना ना -ा । ना -ा । ना -र्सा I र्सा र्सा -ा । र्सा -ना । र्सा -ा I

त थैं ० व ० त्व ऽ् स्व ह ० स्ते ० न ०

I र्सरा र्सा -ा । णा -धा । पा -धा I मा पा -धा । मपा -धपा । ^मज्ञा -ा } I

स्पृ० श ० सि ० मे ० वे द ० ना० ०० या ऽ्

I र्सा र्रा -ा । र्रा -ा । र्ज्ञा -ा I र्ज्ञा -ा र्मा । र्रा -ा । र्सा ‿ णपा I

न वा ० सृ ष् टि ऽ् जा ग् र ती ० व ०

I पणा पा पा । मपा -धपा । ^मज्ञा -रा II

जी० व नो प० ०० रि ०

II { सा गा -ा । मा -ा । गमा -पा I मा -ज्ञा रा । ज्ञा -रा । सा -ा I

वा द्य ० ते ० तो० ० वा ० द य ० सी ०

I सा -णा धा । पमा -गा । मा -ा I पा पा -ा । पा -ा । पा -ा I

ति ० गी र० ० वा त् अ ये ० प्र ० भो ०

I पधा पा -ा । मा -गा । मा -ा I मपा मा -ा । ज्ञा -रा । सा -ा } I

स० ह ० न्ते ० प्रा ० णा० मे ० स ० वं म्

I { ना ना -ा । ना -ा । ना -सां I सां -ा सां । सां -ना । र्सा -ा I
विषऽ माऽ त्ते ऽ व ऽ ह्नि धा ऽ ता त्

I सांर्रा सां -ा । णा -धा । पा -धा I मा पा -धा । मपा -धपा । मझा -ा } I
वा० र ङ् वा ० र ङ् म म ० रा० ०० नौ ०

I र्सा र्सा -र्रा । र्रा -ा । झां -ा I झां झां -मां । र्रा -ा । सां -पा I
ज्वा ल ० य ० सि ० न वा ङ् ता ० रा ङ्

I पणा पा -ा । मपा -धपा । मझा -रा II II
व्य० था ० पू० ०० र म्

३

तुमि केमन करे गान करो हे गुणी,
आमि अवाक हये शुनि केवल शुनि ॥
सुरेर आलो भुवन फेले छेये,
सुरेर हाओया चले गगन वेये,
पाषाण टुटे व्याकुल वेगे धेये
वहिया याय सुरेर सुरधुनी ॥
मने करि अमनि सुरे गाइ,
कण्ठे आमार सुर खुँजे ना पाइ।
कइते की चाइ, कइते कथा वाधे—
हार मेने ये परान आमार काँदे,
आमाय तुमि फेलेछ कोन् फाँदे
चौदिके मोर सुरेर जाल वुनि ॥

अनुवादः

त्वंहि कथङ्कारं गायसि हे गुणिन्,
मोहितोऽहं सदा शृण्वे सदा शृण्वे ॥
रागालोको भुवने तनुते,
रागवायुर्गगने वहते,
भग्नपाषाणा व्याकुलवेगा
प्रवहति रागसुरधुनी ॥
मन्ये तेन रागेण गेयम्,
कण्ठे मम न लभे रागम्।
किं विवक्षे, वचनं रोधितम्—
पराजिता रुदन्ति प्राणा मे,
कीदृग्जाले पातयसि मा त्वम्
रागजालं रचयन् परितो माम् ॥

१' ० १' ०

धा धा II ^धणा -ा णा -र्रा । ^रंर्सा -ा णा -धा I पा -धा -ा पा । मा -ा गा -^रगा I
त्वं हि · क ० थ ङ् का ० र ङ् गा ० ० य सि ० हे ०

I गा -ा मा -ा । -ा -ा मा गा I मा -ा पा -ा । -ा -ा मा गा I
गु ० णि ० ० न् मो हि तो ० ह ० ० ङ् स दा

I मा -ा धा -ा । -ा -ा मा गा I मा -ा ^मर्सा -ा । -ा -ा णा धा II
शृ ० ण्वे ० ० ० स दा शृ ० ण्वे ० ० ० "त्वं हि"

-ा -ा II मा -ा मा -णा । ^णधा -ा धा -ना I ना -ा ^नर्सा -ा । र्सा -र्रा ^रंर्सा -ा I
० ० रा ० गा ० लो ० को ० भु ० व ० ने ० त ०

I ^संना -ा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I ^संना -ा ना -ा । ना -ा र्सा -ा I
नु ० ते ० ० ० ० ० रा ० ग ० वा ० यु ०

I ^संना -ा र्सा -ा । ^संना -र्सा ना -^संर्रा I ^रंर्सा -ा णा ा । -धा -ा -ा -ा I
गं ० ग ० ने ० व ० ह ० ते ० ० ० ० ०

I धा -ा धा -ा । धा -ा ^धणा -ा I र्सा -ा र्गा -ा । ^गंर्मा -ा ^मंर्रा -ा I
भ ग् न ० पा ० षा ० णा ० व्या ० कु ० ल ०

I ^रंना -ा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I ^संना -ा ना -ा । ना -ा र्सा -ा I
वे ० गा ० ० ० ० ० प्र ० व ० ह ० ति ०

I मा -ा मा -ा । -ा -ा गा मा I पा -धा पा -धा । पा -धा पा -धा II
रा ० ग ० ० ० सुं र धु ० नी ० "त्व ङ् हि ०"

-ा -ा II सा -ा सा -ा । रा -ा रा -ा I रगा -ा -ा गा । गा -मा रगा -मा I
० ० म ० न्ये ० ते ० न ० रा ० ० ० गे ण ० गे ० ०

I मा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I मा -पा -ा पा । पा -ा पा -ा I
य ० ० ० ० ० ० म् क ० ण् ठे म ० म ०

I पा -धा -ा धा । धा -ा पधा -णा I णधा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I
न ० ० ल भे ० रा ० ग ० ० ० ० ० ० म्

I मा -धा धा -ा । धा -ा धा -ना I ना -ा र्सा -ा । र्सा -र्रा र्रसा -ा I
कि ङ् वि ० व ० क्षे ० व ० च ० न ङ् रो ०

I र्सना -ा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I र्सना -ा -ा ना । ना -ा नर्सा -ा I
धि ० त ० ० ० ० ङ् प ० ० रा जि ० ता० ०

I र्सना -ा र्सा -ा । र्सना -र्सा र्सना -र्रा I र्रसा -ा णा -ा । -धा -ा -ा -ा I
ह ० द न् ति ० प्रा ० णा ० भे ० ० ० ० ०

I धा -ा धा -ा । धा -ा धणा -ा I र्सा -ा र्सगा -ा । र्गमा -ा र्मरा -ा I
की ० दृ ग् जा ० ले ० पा ० त० ० य० ० सि ०

I र्रना -ा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I र्सना -ा -ा ना । ना -ा र्सा -ा I
मा ० त्व ० ० ० ० म् रा ० ० ग जा ० ल ङ्

I र्समा मा मा -ा । -ा मा गा -मा I पा -धा धपा -धा । धपा -धा धपा -धा II II
र च य न् ० प रि ० तो ० मा ङ् "त्व ङ् हि ०"

रूपसागरे डुब दियेछि अरूपरतन आशा करि,
घाटे घाटे घुरव ना आर भासिये आमार जीर्ण तरी ॥
समय येन हय रे एवार ढेउ-खाओया सव चुकिये देवार,
सुधाय एवार तलिये गिये अमर हये रव मरि ॥
ये गान काने याय ना शोना से गान येथाय नित्य वाजे
प्राणेर वीणा निये याव सेइ अतलेर सभा माझे ।
चिरदिनेर सुरटि वेँधे शेष गाने तार कान्ना केँदे
नीरव यिनि ताँहार पाये नीरव वीणा दिव धरि ॥

अनुवादः

रूपसागरे निमग्नोऽहम् अरूपरत्नस्याशया हि,
तटे तटे न भ्रमेयं वाहयन् मम जीर्णतरीम् ॥
समयोऽधुनाऽस्तु लहरी-घातादिकावसानस्य,
अथ सुधाविनिमग्नो मृतोऽपि स्याममरोऽहम् ॥
गीतं यन् नायाति कर्णं ध्वनति तद् यत्र नित्यम्
प्राणवीणामानयेयं तत्रातलस्य सभायाम् ।
चिरन्तनं स्वरं बध्नन् गानान्त्येन तस्य रोदनात्
नीरवो यस्तस्य पदे नीरववीणामर्पयेयम् ॥

"Forwarded Free of Cost with
the Compliments of Rashtriya
Sanskrit Sanskrit Sansthan - New Delhi"

II { गमा -पधा -णर्सा णा । धा -ा धा -मा I मा -धा -पधणा णा । -णणा धधा पा -गा I
रू० ०० ०प सा ग ० रे ० नि ० ००० म गु० नो० ह म्

I गा -मा पा पा । पा -धा सर्सा -णणा I पधा -ाप मगा -रगा । मा -ा पा (-गा) } I -ा I
ब ० रू प र ० स्न० ०० स्या ० श० ०० या ० हि ० ०

I ना -ा ना -ा । ना -ा ना -पा I पा -ना -ा ना । र्सा -ना रंर्रा -र्सर्सा I
त ० टे ० त ० टे ० न ० ० भ्र मे ० य० ०ह्

I णा धा सर्सा -णधा । पधा -ाप मा -गा I रा -गा -ा गा । मा -ा पा -गा II
वा ह य० ०न् म ० म ० जी ० ट् ण त ० री म्

II { मा -ा मा -णा । धा -ा धा -ना I ना -र्सा -ा र्सर्रर्सा । ना ना र्सा -ा I
स ० म ० यो ० धु ० ना ० ० स्तु०० ल ह री ०

I र्सा -ा -णा धा । र्सणा -धा पा -गा I मा -धा पधा -णर्सा । णा -ा धा -ा } I
धा ० ० ता दि० ० का ० व ० सा० ०० न ० स्य ०

I धा -ा णा -ा । णधा -ा पा -ा I पा -धा मपा -धपा । मगा -रगा मा -ा I
ब ० थ ० सु ० धा ० वि ० नि० ०० म० ०ग् नो ०

I पा -ना ना -ा । ना -ा र्सा -गा I मा -गा रा -गा । मा -ा पा -गा II
मृ ० तो ० पि ० स्या ० म ० म ० रो ० ह म्

II { र्सना -र्रर्सा र्रर्सा -ा । णर्सणाः -धः -पा पा I सा -ा -रा गा । रगा -ा मा -ा I
गी० ०० त ह् य० ० न् ना या ० ० ति क ट् ण ह्

I गमा -पा पा -ा । पा -ा पा -ा I पा -ा -धा पा । पधा -णा धा -ा I
ब्व० ० न ० ति ० त द् य ० ० त्र नि० ० त्य म्

İ ना -ा ना -ा । ना -ा सां -ा İ नंसां -रंसां णा -धा । पधा -णधा पा -ा I
प्रा ० ण ० वी ० णा ० मा० ०० न ० ये० ०० य ह्

I सा -ा -ा सा । रा -ा रा -गा I मा -ा पा -धपा । मगा -गा मा -ा } I
त ० ० त्वा त ० ल ० स्य ० स ०० भा० ० या म्

I { मा -ा मा -णा । धा -ा धा -ना I ना -सां -ा संरंसां । ना -ा सां -ा I
चि ० र न् त ० न ह् स्व ० ० र०ह् व ध् न न्

I सां -ा -णा धा । संणा -धा पा -गा I मा -धा पधा -णसां । णसंणा -णा धा -ा } I
गा ० ० ना न्स्ये० ० न ० त स्य रो० ०० द० ० ना त्

I धा -ा णा -ा। णधा -ा पा -ा I पा -धा मपा -धपा । मगा -रगा मा -ा I
नी ० र ० वो ० य ० स्त ० स्य० ०० प० ०० दे ०

I पा -ना ना ना । ना -ा सां -गा I मा -गा रा -गा । मा -ा पा -गा II II
नी ० र व वी ० णा ० म द् प ० ये ० य म्

५

आमार सकल रसेर धारा
तोमाते आज होक-ना हारा ॥
जीवन जुड़े लागुक परश, भुवन व्येपे जागुक हरष,
तोमार रूपे मरुक डुवे आमार दुटि आँखितारा ॥
हारिये-याओया मनटि आमार
फिरिये तुमि आनले आवार।
छड़िये-पड़ा आशागुलि कुड़िये तुमि लओ गो तुलि,
गलार हारे दोलाओ तारे गाँथा तोमार क'रे सारा ॥

अनुवादः

मम सकलरसधारा
भवतु त्वयि अद्य लीना ॥
जीवनव्यापी आस्तां स्पर्शो, भुवनव्यापी जाग्रद्हर्षः,
तव हि रूपे विलयतु मम नयनतारायुगम् ॥
हार्यमाणं मनो मम
पुनस्त्वया निवर्त्तितम्।
कीर्यमाणमाशाराशिम् आचिनु त्वं गृहाण च,
कण्ठहारे दोलय तद् ग्रथनं तव समाप्य ॥

१' २ ० ३ ॥

II गा -ा रा -ा । सा -ा सा ना । धा -ा पा -ा । ध्ना -पध्ना गा -ा I
म ० म ० स ० क ल र ० स ० धा ०० रा ०

I सा गा रा -ा । -ा -ा रा गा । सा -मा रा -गा । सा -रा गा -मा II
भ व तु ० ० ० क्ष यि श ० श ० ली ० ना ०

II { पा पा गा पध्ना । ध्नधा -ा -गा -र्सा । र्सा -ा र्सा -ा । र्सा -ना र्रेसा -ा I
जी व न व्या० पी ० ० ० आ स् ता ह् स्प र् शो ०

I पा धा ना र्सा । र्रा -ा -ा -ा । र्रेसा -र्गा र्रा -र्सा । र्सर्गा -र्रा र्सा -ा } I
भु व न व्या पी ० ० ० जा ० ग्र द् ह ० र्ष :

I र्सर्गा र्रा र्सा ना । धा -ा -ा -ा । र्सर्रा र्सा -ा ना । धो -ा -ा -ा I
त व हि रू पे ० ० ० वि ल ० य तु ० ० ०

I पा पा पा पध्ना । पध्ना -पा -ा -ध्नां । ध्नगा -मा गा -रा । गा -मा गा -रा II
म म न य० म० ० ० ० ता ० रा ० यु ० ग म्

II } सा -रा गा -ा । गा -ा गा -मा । पगा -ा -ा रा । सन्_ -रा सा -ा I
हा ० यं ० मा ० ण ह् म ० ० नो म ० म ०

I सन्_ सा रा रा । रा -ा -ा -ा । रसाः -रः गा -ा । रगा -रा सा -ा } I
पु न स् त्व या ० ० ० नि ० व र् ति० ० त म्

I { पा -ा गा पध्ना । ध्नधा -ा -गा -र्सा । र्सा -ा र्सा -ा । र्सा -ना र्रेसा -ा I
की ० यं मा० ण ० ० ० मा ० धा ० रा ० शि म्

I पा -धा ना र्सा । र्सर्रा -ा -ा -ा । र्सा -र्रगां र्रा -र्सा । र्सगां -र्रा र्सा -ा } I
आ ० चि नु त्व ० ० ह् गु ०० हा ० ण ० च ०

I	सा	-रा	गा	-ा	।	सा	-रा	गा	-ा	।	सा	-रा	गा	-ा	।	सा	-रा	गा	-ा	I
	क	ण्	ठ	०		हा	०	रे	०		दो	०	ल	०		य	०	त	त्	
I	गा	-पा	पा	-ा	।	पा	-ह्मा	पा	-ा	।	पधा	-ह्मा	ह्मा	-पा	।	गा	-मा	गा	-रा	II II
	ग्र	०	थ	०		न	ङ्	त	०		व	०	स	०		मा	०	प्य	०	

६

तोमारि गेहे पालिछ स्नेहे, तुमि धन्य धन्य हे ।
आमार प्राण तोमारि दान, तुमि धन्य धन्य हे ॥
पितार वक्षे रेखेछ मोरे, जनम दियेछ जननीक्रोड़े,
वेँधेछ सखार प्रणयडोरे, तुमि धन्य धन्य हे ॥
तोमार विशाल विपुल भुवन करेछ आमार नयनलोभन—
नदी गिरि वन सरसशोभन, तुमि धन्य धन्य हे ॥
हृदये-बाहिरे स्वदेशे-विदेशे युगे-युगान्ते निमेषे-निमेषे
जनमे मरणे शोके-आनन्दे तुमि धन्य धन्य हे ॥

अनुवादः

स्नेहेन गेहे पालयसि ते, त्वं हि धन्यो धन्यो हे ।
मम प्राणास्तव दानं, त्वं हि धन्यो धन्यो हे ॥
पितुर्वक्षसि रक्षसि मां, जनयसि मां जननीक्रोडे,
बध्नासि सुहृत्प्रीतिसूत्रेण, त्वं हि धन्यो धन्यो हे ॥
तव विशालविपुलभुवनं कुरुषे मम नयनलोभनम्—
नदीगिरिवनं सरसशोभनं, त्वं हि धन्यो धन्यो हे ॥
हृदि बहिरपि स्वदेशे विदेशे युगे युगान्ते निमेषे निमेषे
जन्मनि मरणे शोके आनन्दे त्वं हि धन्यो धन्यो हे ॥

II { सा सा सा । गा -ा गा । मा मा मा । पा -ा धा I
स्ने हे न गे ० हे पा ल य सि ० ते

I सां -ा णा । धा -ा मा । पा -धा मा । गा -ा -ा } I
त्व ङ् हि ध न् यो ध न् यो हे ० ०

I ना ना -ा । ना -ा ना । सां सां -ा । पा -ा धा I
म म ० प्रा ० णा स्त व ० दा ० नङ्

I सां -ा णा । धा -ा मा । पा -धा मा । गा -ा -ा II
त्व ङ् हि ध न् यो ध न् यो हे ० ०

II { मा पा -ा । ना ना ना । ना सां संना । सां -ा -ा I
पि तु ० वंक् ष सि र क्ष सि० मा ० ङ्

I ना ना ना । सां सां -ा । सां संरा णा । धा -ा पा } I
ज न य सि मा ङ् ज न० नी क्रो ० डे

I धा धा धपा । मा गरा -गा । मा मा मा । पा -ा धा I
व त्ना सि० सु हृ० त् प्री ति सू ते ० ण

I सां -ा णा । धा -ा मा । पा -धा मा । गा -ा -ा II
त्व ङ् हि ध न् यो ध न् यो हे ० ०

II { मा पा -ा । ना ना ना । ना सां संना । सां सां सां I
त व ० वि शा ल वि पु ल० भु व नङ्

I ना ना ना । सां सां -ा । सां संरा णा । धा धा पा } I
कु रु वे म म ० न य० न लो भ नङ्

२

G.K.S.V.S.

I धा धा धपा । मा गरा गा । मा मा मा । पा पा धा I
न दी गि० रि व० नङ् स र स शो भ नङ्

I र्सा -ा णा । धा -ा मा । पा -धा मा । गा -ा -ार II
त्व ङ् हि घ न् यो थ न् यो हे ० ०

II {मा पा पा । ना ना ना । ना र्सा र्सना । र्रसा र्सा र्सा I
हृ दि व हि र पि स्व दे श० वि दे शे

I ना ना ना । र्सा -ा र्सा । र्सा र्सरें णा । धा धा पा} I
यु गे यु गा न् ते नि मे० षे नि मे षे

I धा धा धपा । मा गरा गा । मा मा मा । पा -ा धा I
ज न्म नि० म र० णे शो के आ न न् दे

I र्सा -ा णा । धा -ा मा । पा -धा मा । गा -ा -ार II II
त्व ङ् हि घ न् यो घ न् यो हे ० ०

R. G. K. S. V. S.

आनन्दधारा वहिछे भुवने,
दिनरजनी कत अमृतरस उथलि याय अनन्त गगने ॥
पान करे रवि शशी अञ्जलि भरिया,
सदा दीप्त रहे अक्षय ज्योति—
नित्य पूर्ण धरा जीवने किरणे ॥
वसिया आछ केन आपन-मने,
स्वार्थनिमगन की कारणे ?
चारि दिके देखो चाहि हृदय प्रसारि,
क्षुद्र दुःख सव तुच्छ मानि
प्रेम भरिया लहो शून्य जीवने ॥

अनुवादः

आनन्दधारा वहति भुवने,
दिनरजनि अमितामृतरसा उच्छलिता हि अनन्तगगने ॥
पानरतो रविशशी अञ्जलिपूरितम् ,
सदादीप्तिमयमक्षयज्योतिः—
नित्यपूर्णधरा जीवने किरणैः ॥
किमिति त्वमासीनः स्वगतचित्तम्,
स्वार्थनिमज्जितः किंकारणम् ?
परितोऽवलोकय हृदयं प्रसार्य,
क्षुद्रदुःखाखिलं तुच्छीकृत्य
प्रेमत आपूरय शून्यजीवनम् ॥

२' ३ ० १

[मा] ॥

II सा सा -ण्‌ ऋा। सण्‌ -सण्‌ दा -ण्‌ । सा सा समा ज्ञा । मा ह्मा मा -ज्ञा I
आ न न्‌ द धा० ०० रा ० व ह ति भु व ने आ ०

I -मा सा -ण्‌ ऋा । सा -ण्‌सण्‌ दा -ण्‌ । सा सा समा ज्ञा । मा ह्मा -मा -ज्ञा I
० न न्‌ द धा ००० रा ० व ह ति भु व ने ० ०

I -मा सा -ण्‌ ऋा । सा सा ण्‌ -दा । -ण्‌ दा दा ण्‌ । सा सा समा मा I
० दि ० न र ज नि ० ० अ मि ता मृ त र सा

I मा मा मा मा । -ा मा मज्ञा -ा । मदा -णर्सा र्सणा णदा । दमा मज्ञा मज्ञा -मज्ञा I [] I
उ च्छ लि ता ० हि अ ० न० ०न्‌ त० ग० ग० ने० धा० ००

[दा]

-मा -ा II { मा मा मा मा । मह्मा मा ज्ञा ज्ञा । मा -दा दा दा । णा णा र्सा -ा I
० ० पा न र तो र वि श शी अ न्‌ ज लि पू रि त म्‌

I णा णा -ा र्सा । -ा र्सा र्सा र्सा । र्सऋा -र्सा णा दा । दणा -दणर्सा णा -दा } I
स दा ० दी प्‌ ति म य म्‌० क्‌ ष य ज्यो ००० ति :

I दा -मा मा मा । -ा मा मा मा । मज्ञा ह्मा मा मह्मा । मज्ञा मज्ञा मज्ञा -मज्ञा I [] I
नि त्‌ य पू र्‌ ण ध रा जी व ने कि० र णै० रा० ००

-मा -ा II { सा सा सा सा । -मा मा मा मा । मा -ा मा मा । मा -ा मह्मा -ा I
० ० कि मि ति त्व ० मा सी नः स्व ० ग त चि ० त्तम्‌ ०

I ज्ञा -मा मा दा । दा -मदणा णा णदा । दा -मा माः -ह्माः । मज्ञमज्ञा -मज्ञा मा -सा } I
स्वा र्‌ थ नि म ००० ज्जि तः कि ङ्‌ का ० र० ० ० ण म्‌

[दा]

I { मा मा मा मा । मह्मा -मा ज्ञा ज्ञा । मा दा दा दा । णा -ा र्सा -ा I
प रि तो व लो ० क य हृ द यङ्‌ प्र सा र्‌ य ०

I णा ऽा णा सां । -ा सां सां सां । संर्क्षा -सां णा -दा । दंणा -दणसां णा -दा } I
क्षु ० द्र दु : खा खि लङ् तु० च् छी ० क्र० ००० स्य ०

I दा -मा मा मा । मा मा मा मा । मझा -झा मा मझा । मझा मझा मझा -मझा II [ ] II
प्रे ० म त आ पू र य शू न् य जी० व नम् आ० ००

वड़ो आशा क'रे एसेछि गो, काछे डेके लओ,
फिरायो ना जननी ॥
दीनहीने केह चाहे ना, तुमि तारे राखिवे जानि गो।
आर आमि-ये किछु चाहि ने, चरणतले वसे थाकिव।
आर आमि-ये किछु चाहि ने, जननी व'ले शुधु डाकिव।
तुमि ना राखिले, गृह आर पाइव कोथा,
के"दे के"दे कोथा वेड़ाव—
ओइ-ये हेरि तमसघनघोरा गहन रजनी ॥

अनुवादः

महत्याशयाहं समागतो, नय समीपम्,
निरस्य न जननि ॥
दीनहीनं को वा याचते, तमपि भो त्रास्यसे जानामि।
याचनीयं किमपि नात, -श्चरणतले उपविशानि।
याचनीयं किमपि नातो जननी इति सदाह्वयानि।
यदि न त्रायसे, क्व नु वा लभे गृहम्,
क्व भ्रमामि रुदन् रुदन्—
पश्यामीयं तामसघनघोरा गहनरजनी ॥

१' २ ० २

सा रा II गा -ा गा -ा। गा -मगा रा -गा। गपा मा गा रगा। रसा सा रा गरा I
म ह् त्या ० श ० या ०० ह इ् स मा ग तो० न य स मी०

II
I सा -ा -ा -ा । नसा धा सा -रा। रपा -ा -धपा मा। गा रगा सा रा II
प ० ० म् नि र स्य ० न ० ०० ज न नि० "म ह्"

-ा -ा II पा -ा धा ना। सां -ा -ा -नधा। पा धा पा मा । गा -ा -ा -मगा I
० ० दी ० न ही न ० ० ०इ् को वा या च ते ० ० ० ००

I रा -ा गा सा । गरा -ा -ा -ा । सा -ना पा धा । धसा -ा गरा -ा I
त ० म यि भो ० ० ० त्ता ० स्य से जा ० ना ०

I सा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा । सा -ा गा रा । गा -ा -ा -ा I
मि ० ० ० ० ० ० ० या ० च नी य ० ० इ्

I गपा मा गा रा। रधा -ा -ा -ा। सा ना धा ना। नरा -ा -ा -ा I
कि म पि ना त ० ० ० श्च र ण त ले ० ० ०

I सा ना धा ना । धपा -ा -ा -ा । सा -ा गा रा । गा -ा -ा -ा I
उ प वि श नि ० ० ० या ० च नी य ० ० इ्

I गपा मा गा रा । रधा -ा -ा -ा । धना धा पा धा । धरां -ा -ा -ा I
कि म पि ना तो ० ० ० ज न नी इ ति ० ० ०

I सां ना धा नधा । पा -ा -ा -ा । धा ना सां -ा । पा पा पा -ा I
स दा ह्व या० नि ० ० ० य दि न ० त्ता य से ०

I धा ना धपा -ा । मा -गा रा रा । रधा -ा -ा -ा। -ा -ा -ा -ा I
क्व नु वा ० ल ० भे गृ इ ० ० ० ० ० ० म्

I पा मा गा रा । सा -न्‌ा धा्‌ न्‌ा । [ध]धा -ा -ा -गरा । -सा -ा -ा -ा I
क्व भू मा मि रु ० दन्‌ रु द ० ० ०० ० ० ० न्‌

I पा्‌ -ा -ा -ा । सा -ा -ा -ा । रा -ा -ा -ा । गा -ा -ा -ा I
प ० ० ० श्या ० ० ० मी ० ० ० य ० ० ह्

I [ग]पा मा गा रा । सा न्‌ा धा्‌ -ा । [ध]धा पा मा गा । रगा ॑सा सा रा II II
ता म स घ न धो रा ० ग ह न र ज० नी "म ह्"

६

सङ्कोचेर विह्वलता निजेरे अपमान,
सङ्कटेर कल्पनाते ह्योयो ना म्रियमाण।
मुक्त करो भय, आपना-माझे शक्ति धरो, निजेरे करो जय।
दुर्बलेरे रक्षा करो, दुर्जनेरे ह्यानो,
निजेरे दीन निःसहाय येन कभु ना जानो।
मुक्त करो भय, निजेर 'परे करिते भर ना रेखो संशय।
धर्म यवे शङ्खरवे करिवे आह्वान
नीरव ह्ये, नम्र ह्ये, पण करियो प्राण।
मुक्त करो भय, दुरूह काजे निजेरइ दियो कठिन परिचय॥

अनुवादः

सङ्कोचीयविह्वलता निजावमाननम्,
सङ्कटस्य कल्पने च न भव म्रियमाणः।
मोचय भयम्, आत्मनि वलं धारय, आत्मानं जय।
त्राणमवलाय देहि, त्यजनं खलाय,
स्वश्च दीननिःसहाय इति न हि चिन्तय।
मोचय भयम्, स्वावलम्बने खलु न कुरु संशयम्।
धर्मं आह्वयति शङ्खनादतो यदा
त्वमपि नम्र,नीरवं, पणय जीवनम्।
मोचय भयम्, कठिनकर्मणि तव देहि सुदृढपरिचयम्॥

१' ० १' ०
II सां -ा सां । नां -ा नां I धा -ा धा । धपा पा -ा I
स ङ् को ची ० य वि ० ह्व ल ता ०

I सा रा गा । गा -ा रा I सा -ा -ा । -ा -ा -ा I
नि जा व मा ० न न ० ० ० ० म्

I सगा -ा गा । गा -ा गा I गा -ा गा । रा -ा सा I
स ङ् क ट ० स्य क ल् प ने ० च

I सा रा गा । गा -ा रा I पा -ा -ा । पा -ा -ा I
न म व त्रि ० य मा ० ० ण ० ः

I सा -रा -गा । -धा -पा -धा I धपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
ब ० ० ० ० ० हो ० ० ० ० ०

I पसां -ा सां । सां -ना रां I सां -ा -ा । -ा -ा -ा I
मो ० च य ० म य ० ० ० ० म्

I सां -गां गां । रां -ा रां I सां -ा सां । ना -ा धा I
धा ० स्म नि ० व ल ङ् धा र ० य

I धा -सां ना । ना -ा धा I पा -ा -ा । पा -ा -ा I
बा ० ल्मा न ङ् ज य ० ० धा ० ०

I सा -रा -गा । -धा -पा -धा I धपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
ब ० ० ० ० ० हो ० ० ० ० ०

I पा -ा गा । पा -ा पा I पा -ा पा । पा -धा पा I
त्रा ० ण म ० व ला ० य दे ० हि

İ पधा -ा धा । पा -ा ध्मा I गा पा -ा । -ा -ा -ा I
त्य० ० ज न ङ् ख ला य ० ० ० ०

I पा -ना ना । धना -ा ना I धना -ा धा । पा -ा ध्मा I
स्व ० श्च दी० ० न नि: ० स हा ० य

I पा ना ना । नधा -ा पध्मा I गध्मा ध्मगा -ा । -ा -ा -ा I
इ ति न हि ० चि० न्त० य ० ० ० ०

I र्सा -ा र्सा । र्सा -ना रें I र्सा -ा -ा । -ा -ा -ा I
मो ० च य ० भ य ० ० ० ० म्

I र्सा -र्गा र्गा । रें -ा रें I र्सा -ा र्सा । ना -ा -धा I
स्वा ० व ल ० म्ब ने ० ख लु ० ०

I धा र्सा ना । धना -ा धा I पा -ा -ा । पा -ा -ा I
न कु रु स ङ् श य ० म् आ ० ०

I सा -रा -गा । -ध्मा -पा -धा I धपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
अ ० ० ० ० ० हो ० ० ० ० ०

I पा -ा गा । पा -ध्मा धा I पा -ा गा । पा -ध्मा धा I
ध र् म आ ० ह्व य ० ति श ङ् ख

I पा पा गा । पा -ा -ध्मा I धा -ा -ा । -ा -ा -ा I
ना द तो य ० ० दा ० ० ० ० ०

I पा धा ना । ना -ा ना I धना -ा ना । नधा -ा -पा I
त्व म पि न ० त्र नी० ० र व ० ङ्

I पा नां. नां । धना -ां धा I पां -ा -ां । -ां -ां -ा I
प · ण य० जी० ० व न ० ० ० ० म्

I सां -ा सां । सां -ना रां I सां -ा -ा । -ा -ा -ा I
मो ० च य ० भ य ० ० ० ० म्

I सां गां गां । रां -ा रां I सां सां सां । ना -ा धा I
क ठि न क ० मं णि त व दे ० हि

I धा सां ना । ना -ा धा I पा पा -ा । पा -ा -ा I
सु दृ ढ प ० रि च · य म् धा ० ०

I सा -रा -गा । -मा -पा -धा I मपा -ा -ा । -ा -ा -ा II II
व ० ० ० ० ० हो ० ० ० ० ०

S.K.S.V.

तोमार आसन शून्य आजि, हे वीर पूर्ण करो—
ओइ-ये देखि वसुन्धरा काँपल थरोथरो ॥
बाजल तूर्य आकाशपथे— सूर्य आसेन अग्निरथे आकाशपथे,
एइ प्रभाते दखिन हाते विजयखड्ग धरो ॥
धर्म तोमार सहाय, तोमार सहाय विश्ववाणी ।
अमर वीर्य सहाय तोमार, सहाय वज्रपाणि ।
दुर्गम पथ सगौरवे तोमार चरणचिह्न लवे सगौरवे—
चित्ते अभय वर्म, तोमार वक्षे ताहाइ परो ॥

अनुवादः

तवासनं शून्यमद्य, हे वीर पूरय—
पश्यामीयं वसुन्धरा कम्पते अधीरम् ॥
तूर्यनादो नभःपथे—सूर्यागमोऽग्निरथेन नभःपथे,
धराद्योषसि वामेतरे जयखड्गं करे ॥
सहायो धर्मो हि, तव तथा विश्ववाणी ।
सहायोऽमरवीरता, तथा वज्रपाणिः ।
दुर्गमपथः सगौरवम् तव पदचिह्नगामी सगौरवम्—
चित्ते अभीर्वर्म, उरसि तत् ते धारय ॥

II सां सा -ा । रां -सा -रा I रपा -ा -ां । -ां -ां -धा I
त वा ० स ० ० न० ० ० ० ० इ्

I ^ध^मा -ा -पा । पधा ^ध^मा -पा I मज्ञा -ा -ा । मा पा -ा I
शू ० ० न्य० म ० ध० ० ० हे वी ०

I ^ध^मा -णा णा । धा पा -ा I -ा -ा -ा । पा पा -धा I
र ० पू र य ० ० ० ० हे वी ०

I ^ध^मा -णा णा । णा मज्ञा -ा I -ा -ा -ा । -मा -पा -ा I
र ० पू र य० ० ० ० ० ० ० ०

I सा सा -ा । रा -सा -रा I रपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
त वा ० स ० ० न० ० ० ० ० म्

I धा -ा णा । धा णा -ा I धा णा -ा । धा णा -ा I
प ० श्या मी य इ् व सु न् ध रा ०

I धा -ा णा । णर्सा ^सं^णा -ा I णर्सा ^सं^णा -ा । धा पा -धा I
क म् प ते० भ ० धी० र म् हे वी ०

I ^ध^मा -णा णा । धा पा -ा I -ा -ा -ा । पा पा -धा I
र ० पू र य ० ० ० ० हे वी ०

I ^ध^मा -णा णा । णा मज्ञा -ा I -ा -ा -ा । -मा -पा -ा II
र ० पू र य० ० ० ० ० ० ० ०

-ा II ना -ा ना । ना -ा ना I ना र्सा -ा । ना र्सा -ा I
म् तू ट् य ना ० दो न म ; प थे ०

I ना -ा र्सा । र्सरी र्सा -ा I ना -ा र्सा । ना र्सा -पा I
सू ऽ या ग० मो ग् नि ० र थे न ०

I पना ना -ा । ना र्सा -ा I र्रा र्रा र्रमा । मेर्री र्सा -ा I
न० भ ० प थे ० ध रा यो० ष सि ०

I र्सरी र्रसा -ा । ना र्सा -ा I सा सा -ा । रा -ा रा I
वा० मे ० त रे ० ज य ० ख ड् गहृ

I रपा पा -ा । पा पा -ा I पमा -णा णा । धा पा -ा I
क० रे ० है वी ० र ० पू र य ०

I -ा -ा -ा । पा पा -धा I पमा -णा णा । णा मधा -ा I
० ० ० है वी ० र ० पू र य० ०

I -ा -ा -ा । -मा -पा -ा II
० ० ० ० ० ०

-ा II धा -ा णा । णधा णा -ा I धा णा -ा । -ा -ा -ा I
म् स ० हा यो ध ड् मों हि ० ० ० ०

I धा णा -ा । धा णा -ा I धा -ा णा । धा णा -ा I
त व ० त था ० वि श् व वा णी ०

I -ा -ा -ा । -ा -ा -ा I धा णा -ा । णर्सा -ा र्सा I
० ० ० ० ० ० स हा ० मो० ० म

I धर्सा र्सणा -ा । धा पा -धा I मा पा -ा । पा -णा णा I
र० वी ० र ता ० त था ० व ० जू

I धा पा -ा । -ा -ा -ा I ना -ा ना। ना ना ना I
पा णि ० ० ० ः दु र् ग म प थः

I ना र्सा -ा । [सं]ना र्सा -ा I ना र्सा -ा । [सं]र्री [रें]र्सा -ा I
स गौ ० र व मृ त व ० प० द ०

I ना -ा र्सा । ना र्सा -पा I ना ना -ा । ना र्सा -ा I
चि ० ह्ल गा मी ० स गौ ० र व ०

I -ा -ा -ा । -ा -ा -ा I र्रा -ा [रें]र्मा । [मं]र्रा र्सा -ा I
० ० ० ० ० मृ चि तृ ते० अ भी ०

I र्रा -ा र्सा । ना र्सा -ा I सा सा -ा । रा रा -ा I
वं द् म उ र ० सि त ० से धा ०

I रपा पा -ा । पा पा -धा I [पं]मा -णा णा । धा पा -ा I
र० य ० हे वी ० र ० पू र य ०

I -ा -ा -ा । पा पा -धा I [पं]मा -णा णा । णा मझा -ा I
० ० ० हे वी ० र ० पू र य० ०

I -ा -ा -ा । -मा -पा -ा II II
० ० ० ० ० ०

यदि तोर डाक शुने केउ ना आसे तवे एकला चलो रे।
तवे एकला चलो, एकला चलो, एकला चलो, एकला चलो रे॥
यदि केउ कथा ना कय, ओरे ओरे ओ अभागा,
यदि सवाइ थाके मुख फिराये सवाइ करे भय—
तवे पराण खुले
ओ तुइ मुख फुटे तोर मनेर कथा एकला वलो रे॥
यदि सवाइ फिरे याय, ओरे ओरे ओ अभागा,
यदि गहन पथे यावार काले केउ फिरे ना चाय—
तवे पथेर काँटा
ओ तुइ रक्तमाखा चरणतले एकला दलो रे॥
यदि आलो ना धरे, ओरे ओरे ओ अभागा,
यदि झड़-वादले आँधार राते दुयार देय घरे—
तवे वज्रानले
आपन वुकेर पाँजर ज्वालिये निये एकला ज्वलो रे॥

अनुवादः

यदि ते आह्वानतो नायाति कोऽपि एकश्चल रे।
तदा एकश्चल, एकश्चल, एकश्चल, एकश्चल रे॥
यदि कोऽपि नालपेत्, अरे अरे रे अभाग,
यदि पराङ्मुखोऽखिलो जनो लभेत भयम्—
तदा मुक्तहृदा
अरे स्फुटन्मुखं मनःकथाम् एको लप रे॥
यदि समे निवृत्ताः, अरे अरे रे अभाग,
यदि गहनपथे गमनदिने कोऽपि न पश्येत्—
तदाध्वकण्टकम्
अरे शोणमयचरणतले एको दल रे॥
यदि दिशेन् नालोकम्, अरे अरे रे अभाग,
यदि दुर्दिनतस्तमोनिशि निरुन्धे गृहम्—
तदा वज्रानलैः
अरे स्ववक्षसोऽस्थिदाहनत एको ज्वल रे॥

न्ा । न्ा न्ा -ा II {सा -ा सा । रा रा -ा I रेपा -ा -ा । मा -ा -ा I
य दि ते ० आ ० ह्वा न तो ० ना ० ० या ० ०

I गमा -गा -ा । रा सा -ा I रा -ा गा । गा रा -गरा I
ति० ० ० को पि ० ए ० क श्च ल ००

I (सा -ा न्ा । न्ा न्ा -ा)} I सा -ा -ा । -ा मा मा I
रे ० य दि ते ० रे ० ० ० त दा

I {मा -ा पा । पा पा -ा I मपा -ा पा । पणा णा -धा I
ए ० क श्च ल ० ए ० क श्च ल ०

I पा -ा मा । गा रसा -ा I रा -ा गा । गा रा -गरा I
ए ० क श्च ल ० ए ० क श्च ल ००

I (सा -रा -मा । मा पा -ा)} I सा -ा न्ा । न्ा न्ा -ा II
रे ० ० त दा ० रे ० "य दि ते ०"

मा मा II {मा -ा पा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । (-ा सा सा I
य दि को ० पि ना ल० ० पे ० त् ० अ रे

I रा -मा -ा । पा -धा -णा I धा -र्सा णा । धा पा -धपा)} I -ा पा धा I
अ ० ० रे ० ० रे ० अ भा ग ०० ० य दि

I धर्सा र्सा -ा । र्सा र्सा -र्रा I णर्सा -ा णा । धा पा -धपा I
प रा ङ् मु खो ० खि ० लो ज नो ००

I मा पा -ा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । -ा सा सा I
ल भे ० त म० ० य ० ० म य दि

I रा मा -ा । पा धा -णा I धा -र्सा णा । धा पा ःधपा I
प रा ङ् मु खो ० खि ० लो ज नो ००

I मा पा -ा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । -ा मा मा I
ल भे ० त भ० ० य ० ० मृ त दा

I पा -ा णा । धा णा -ा I -ा -ा -ा । धा पा -मा I
मु ० क्त हृ दा ० ० ० ० ब रे ०

I {मा -ा पा । पणा णा -धा I पा मा -ा । गा रसा -ा I
स्फु ० ट न्मु ख ङ् म न : क था म्

I रा -ा गा । गा रा -गरा I (सा -ा -ा । -ा मा मा)} I
ए ० को ल प ०० रे ० ० ० ब रे

I सा -ा न्।ा । न्।ा न्।ा -ा II
रे ० "य दि ते ०"

मा मा II {मा पा -ा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । (-ा सा सा I
य दि स मे ० नि वृ० ० त्ता ० : ० ब रे

I रा -मा -ा । पा -धा -णा I धा -र्सा णा । धा पा -धपा)} I -ा पा धा I
ब ० ० रे ० ० रे ० ब भा ग ०० ० य दि

I धर्सा र्सा र्सा । र्सा र्सा -र्रा I णर्सा णा णा । धा पा -धपा I
ग ह न प थे ० ग म न दि ने ००

I मा -ा पा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । -ा सा सा I
को ० पि न प० ० श्ये ० ० त् य दि

I रा मा मा । पा धा -णा I धर्सा णा णा । धा पा -धपा I
ग ह्व न प थे ० ग० म न दि ने ००

I मा -ा पा । पा धणा -धा I पा -ा -ा । -ा मा मा I
को ० पि न प० ० श्ये ० ० त् त दा

I पा पा -णा । धा णा -ा I -ा -ा -ा । धा पा -मा I
छ्व क ण् ट क ० ० ० म् अ रे ०

I {मा -ा पा । पणा णा -धा I पा मा मा । गा रसा -ा I
शो ० ण म य ० च र ण त ले ०

I रा -ा गा । गा रा -गरा I (सा -ा -ा । -ा मा मा)} I
ए ० को द ल ०० रे ० ० ० अ रे

I सा -ा ऩा । ऩा ऩा -ा II
रे ० "य दि ते ०"

मा मा II {मा पा -ा । पा -धणा धा I पा -ा -ा । (-ा सा सा I
य दि दि शो ० न्ना ०० लो क ० ० म् अ रे

I रा -मा -ा । पा -धा -णा I धा -र्सा णा । धा पा -धपा)} I -ा पा धा I
अ ० ० रे ० ० रे ० अ भा ग ०० ० य दि

I धर्सा -ा र्सा । र्सा र्सा -र्रा I धर्सा णा -ा । धा पा -धपा I
दु ट् दि न त ० स्त० मो ० नि शि ००

I मा पा -ा । पा -धणा धा I पा -ा -ा । -ा सा सा I
नि रु न् धे ०० गृ ह ० ० म् य दि

İ रा -मा मा । पा धा -णा İ धर्सा णा -ा । धा पा -धपा İ
दु द् दि न त ० स्त० मो ० नि शि ००

I मा पा -ा । पा -धणा धा I पा -ा -ा । -ा मा मा I
नि रु न् धे ०० गृ ह ० ० म् त दा

I पा -ा णा । धा णा -ा I -ा -ा -ा । धा पा -मा I
व ० ज़ा न लै ० ० ० : क्ष रे ०

I {मा पा -ा । ^{प}णा णा -धा I पा मा मा । गा $^{रे}$सा -ा I
स्व व ० क्ष सो ० स्थि दा ह न त ०

I रा -ा गा । गा रा -गरा I (सा -ा -ा । -ा मा मा)} I
ए ० को ज्व ल ०० रे ० ० ० ब रे

I सा -ा ऩा । ऩा ऩा -ा II II
रे ० "ध दि ते ०"

G.K.S.V.S.

विपदे मोरे रक्षा करो ए नहे मोर प्रार्थना—
विपदे आमि ना येन करि भय।
दुःखतापे व्यथित चिते नाइ वा दिले सान्त्वना,
दुःखे येन करिते पारि जय॥
सहाय मोर ना यदि जुटे निजेर वल ना येन टुटे—
संसारेते घटिले क्षति, लभिले शुधु वञ्चना,
निजेर मने ना येन मानि क्षय॥
आमारे तुमि करिवे त्राण ए नहे मोर प्रार्थना—
तरिते पारि शकति येन रय।
आमार भार लाघव करि नाइ वा दिले सान्त्वना,
वहिते पारि एमनि येन हय॥
नम्रशिरे सुखेर दिने तोमारि मुख लइव चिने—
दुखेर राते निखिल धरा ये दिन करे वञ्चना
तोमारे येन ना करि संशय॥

अनुवादः

विपदो मम कुरु त्राणं न हि ममेयं प्रार्थना—
विपदो भवेन् न खलु मे भयम्।
दुःखतापव्यथितहृदि माऽस्तु तव सान्त्वना,
दुःखमेव खलु जयेयम्॥
सहायं न यदि लभे तथापि निजवलमनाश्यम्—
संसारे च घटते हानिर्लभे च सदा वञ्चनाम्,
न निजहृदि गणयेयं क्षयम्॥
कुरु मम च परित्राणं न हि ममेयं प्रार्थना—
भवतु मम तरणे शक्तिः।
मम भारं च लघयतो माऽस्तु तव सान्त्वना,
भवतु मम वहने शक्तिः॥
नम्रशिरः सुखदिवसे वेदनीयं तव मुखं हि—
दुःखनिशायां निखिलधरा करोति यदा वञ्चनाम्
भवतु त्वयि न संशयः॥

१'　　　　　　२　　　　१'　　　　　　२
II सां सां सां । नां नां I धां -ा धां । पां पां I
विपदो मम कु ० रु त्रा णङ्

I धा धा धा । पा ह्मा I ह्मगा -ह्मगा ह्मा । ह्मना -धा I
न हि म मे यङ् प्रा ०ट् थ ना ०

I धा धा पा । पा रा I गा गा गा । रा रा I
वि प दो भ वेन् न ख लु मे भ

I सा -ा -ा । -ा -ा I गा -ा गा । रा रा I
य म् ० ० ० दुः ० ख ता प

I सा सा न्ा । ध्ा न्ा I नगा -ा रा । सा न्ा I
व्य थि त हृ दि मा ० स्तु त व

I सा -ा रा । सरा -गा I पा -ा पा । पा रा I
सा न् त्व ना० ० दुः ० ख मे व

I गा गा गा । रा -ा I सा -ा -ा । -ा -ा II
ख लु ज ये ० य म् ० ० ०

II {पा पा -गा । पा -धा I धा सां सां । सां सां I
स हा ० य ङ् न य दि ल भे

I सां गां गां । रां रां I सां सां ना । धा पा} I
त था पि नि ज व ल म ना श्यम्

I गां -ा गां । रां रां I सां सां सां । ना ना I
स ङ् सा रे च घ ट ते हा नि

I धा धा धा । पा ह्मा I धगा -ह्मगा ह्मा । धना -धा I
लं भे च स दा व ०न् च ना म्

I धा धा पा । पा रा I गा गा गा । रा रा I
न नि ज हृ दि ग ण ये यङ् क्ष

I सा -ा -ा । -ा -ा II
य म् ० ० ०

II {गा ह्मा गा । गपा पा I पा पा पा । ह्मपा -ा I
कु रु म म च प रि त्रा ण ङ्

I पा पा पा । पा ह्मा I धपा -ह्मगा ह्मा । धना -धा I
न हि म मे यङ् प्रा ०र् थ ना ०

I धा धा पा । पा रा I गा गा गा । रा -ा I
भ व तु म म त र णे श ०

I सा -ा -ा । -ा -ा I गा गा गा । रा -ा I
क्ति ० ० ० ः म म भा र ङ्

I सा सा ऩा । ध़ा ऩा I नगा -ा रा । सा ऩा I
च ल घ य तो मा ० स्तु त व

I सा -ा रा । सरा -गा I गपा पा पा । पा रा I
सा न् त्व ना० ० भ व तु म म

I गा गा गा । रा -ा I सा -ा -ा । -ा -ा} I
व ह ने श ० क्ति ० ० ० ः

I {	पा	-ा	गा	।	पा	धा	I	धा	र्सा	र्सा	।	र्सा	र्सा I
	न	०	म्र		शि	रः		सु	ख	दि		व	से
I	र्सा	गं	गं	।	रें	-ा	I	र्सा	र्सा	ना	।	धा	पा } I
	वे	द	नी		य	ङ्		त	व	मु		खङ्	हि
I	गं	गं	रें	।	रें	रें	I	र्सा	र्सा	र्सा	।	ना	ना I
	दुः	ख	नि		शा	याङ्		नि	खि	ल		ध	रा
I	धा	धा	धा	।	पा	धा	I	धगा	-धगा	धा	।	धना	-धा I
	क	रो	ति		य	दा		व	०न्	च		ना	म्
I	धा	धा	पा	।	पा	रा	I	गा	गा	-गा	।	रा	-ा I
	भ	व	तु		त्व	यि		न	स	ङ्		श	०
I	सा	-ा	-ा	।	-ा	-ा II II							
	य	०	०		०	०							

६

ए मणिहार आमाय नाहि साजे—
एरे परते गेले लागे, एरे छिँड़ते गेले बाजे ॥
कण्ठ-ये रोध करे, सुर तो नाहि सरे—
ओइ दिके ये मन प'ड़े रय, मन लागे ना काजे ॥
ताइ तो वसे आछि,
ए हार तोमाय पराइ यदि तवेइ आमि बाँचि ।
फुलमालार डोरे वरिया लओ मोरे—
तोमार काछे देखाइ ने मुख मणिमालार लाजे ॥

अनुवादः

न मणिहारोऽयं मे शोभते—
एतस्य धारणे व्यथा, एतस्य छेदने पीडा ॥
कण्ठ-रोधोऽनेन, न स्फुरति स्वरः—
तत्र मम मनः स्थितं, सक्तं न कर्मणि ॥
तत उदासेऽहम्,
एनं लगये चेत् त्वयि तदैव मे मुक्तिः ।
कुसुममालिका- सूत्रेण वृणु माम्—
न दर्शयामि ते मुखं मणिमालाह्रिया ॥

१' २' ं ३
II गा -। गा । गा गमा -रा । गधा पा -। । -। धा पा I
न ० म णि हा० ० रो० य ० ङ् मे घो

I सन्ा -। -। । -सा -रा -गा । रसन्ा -सा -। । -। सा सा I
भ ० ० ० ० ० ते०० ० ० ० ए त

I न्सरा -। रा । रा रा -। । रा रा -। । -। रा रगा I
स्य०० ० धा र णे ० व्य था ० ० ए त०

I सरा -सरगा गा । गा गा -। । गा गा -। । -। -। -। II
स्य० ००० छे द ने ० पी डा० ० ० ०

-। -। II { पा -। पा । धा पा -। । पा धपा -धा । -। -। -। I
० ० क ण् ठ रो धी ० ने न० ० ० ० ०

I पधा -ना ना । ना नधा -पा । पा पधा -नर्सा । -। -। -। } I
न० ० स्फु र ति० ० स्व र० ०० ० ० :

I र्सा -र्गा र्गा । र्रा र्सा -। । नर्सा -र्रा र्सा । ना धा -। I
त ० त्र म म ० म० ० नः स्थि त ङ्

I पधा -ना ना । धा पा -। । धपा गा -। । -। -। -। II
स० क् तङ् न क ० मं० णि ० ० ० ०

-। -। II सा -न्ा न्धा । -सा सा सा । सा -न्ा -रा । सा -। -। I
० ० त ० त ० उ दा से ० ० ह ० म्

I सा सन्ा -रा । रा रन्ा -रगा । गा गरा -गा । रा सा -। I
ए न ङ् ल ग ०० ये चे त् स्व यि ०

I सा सां -र्सां । -ा नां धा । पधां -नर्संना -धना । धपा -ा -ह्या I
त दे ० ० व मे मु० ००० ०० क्ति० ० :

I गा -रा सा । -धसा सा सा । सा -न्रा -रा । सा -ा -ा I
त ० त ०० उ दा से ० ० ह ० म्

I {पा पा -ा । ह्या पा -ा । पा ह्मपा -धा । -ा -ा -ा I
कु सु ० म मा ० लि का० ० ० ० ०

I पा पधा -ना । ना ना -धपा । पा पधा -नर्सा । -ा -ा -ा} I
सू त्रे० ० ण वृ ०० णु मा० ०० ० ० ङ्

I र्सा र्सा -र्गा । र्रा र्सा -ा । र्सर्रा र्सा -ा । ना धा -ा I
न द र् श या ० मि ते ० मु ख ङ्

I पा पधा -नर्सा । ना धा -पा । पसा -ा -रा । गा -ा -ा II II
म णि० ०० मा ला ० ह्लि ० ० या ० ०

१४

ये राते मोर दुयारगुलि भाङ्ल झड़े
जानि नाइ तो तुमि एले आमार घरे ॥
सब ये हये गेल कालो, निवे गेल दीपेर आलो,
आकाश-पाने हात वाड़ालेम काहार तरे ? ।
अन्धकारे रइनु पड़े स्वपन मानि ।
झड़ ये तोमार जयध्वजा ताइ कि जानि !
सकालवेला चेये देखि, दाँड़िये आछ तुमि ए कि
घर-भरा मोर शून्यतारइ वुकेर 'परे ॥

अनुवाद:

यन्निशि मे द्वारं सर्वं झञ्झाभग्नम्
न विदितं त्वमागतो ममालयम् ॥
सर्वं तमिस्रयाऽऽच्छन्नं, निर्वापितो दीपालोकः,
अभि नभ उत्करोऽहं कस्य वा कृते ? ।
अन्धकारे आसीनोऽहं गणयन् स्वप्नम् ।
झञ्झा तव जयध्वजा तत् किञ्जाने !
प्रभातेऽहं संपश्यामि, विराजमानस्त्वमहो किम्
गेहपूर्णशून्यताया उरउपरि ॥

R.K.S.V.S.

II सं र्रां सां -ा | णा धा -णधा I पधा पधा -णा | णधा संणा -ा I
य त्रि ० शि मे ० द्वा० र० ङ् स र्वं ङ्

I णज्ञा -ा -ा | मा रा -ा I सा -ा -ा | -ा -ा -ा I
ज्ञ ० ० व्ज्ञा भ ग् न ० ० ० ० म्

I सा सा -मा | मा मा -ा I मा गमा -पा | पा पा -ा I
न वि ० दि त ङ् त्व मा० ० ग तो ०

I पा -ा -धा | धणा -ा णर्रां I र्रंसां -ा -णधा | -पधा -णा -ा II
म ० ० मा ० ल० य ० ०० ०० ० म्

II { मा -ा णा | -धा धा ना I ना सां -ा | संर्रां -र्रंसां -ना I
स र् व ङ् त मि स्र या ० च्छ ०० ०

I सां -ा -ा | -ा -ा -ा I संना सां -ा | नर्रां सां -ना I
न्न ० ० ० ० ङ् नि र्वा ० पि० तो ०

I ना सां -नर्रां | संर्रां सां -णधा I -पधा -णा -ा | -ा -ा -ा } I
दी पा ०० लो क ०० ०० ० ० ० ० ः

I णर्रां सां -ा | णधा णा -पा I मज्ञा -ा मा | रा सा -ा I
ख भि ० न भ ० उ त् क रो ह ङ्

I सा सा -मा | मा -गमपा मा I पा -ा -ा | -ा -ा -ा I
क स्य ० वा ००० क्र ते ० ० ० ० ०

I पा मपा -धा | धा धा -ा I धा पधा -णा | णा णा -ा I
न वि० ० दि त ङ् त्व मा० ० ग तो ०

I णा -ा -र्सा । र्सा -ना नर्रा I रेंर्सा -ा -णधा । -पधा -णा -ा II
म ० ० मा ० ल य ० ०० ०० ० म्

II {सा -ा सा । सा सा -रा I न्सा न्रा -रा । रा रा -ा I
क्ष न् ध का रे ० आ० ०सी ० नो ह ङ्

I रेसा रा -पा । पधा मपा -धपा I मज्ञा -ा -ा । -ा -ा -ा I
ग ण ० यन् स्व० ०प् न ० ० ० ० म्

I ना -ा र्सा । संर्रा र्सा -पा I पना र्सा -नर्रा । रेंना र्सा -ा I
क्ष ० वृज्ञा त व ० ज य ०० ध्व जा ०

I नर्सा =नर्सा -र्रा । रेर्सा णा -धा I पधा -णा -ा । -ा -ा -ा} I
त० ०० त् कि ञ्जा ० ने० ० ० ० ० ०

I {मा मणा -धा । धा धा -ना I ना र्सा -ा । संर्रा -रेंर्सा -ना I
प्र भा ० ते ह ङ् सङ् प ० श्या ०० ०

I र्सा -ा -ा । -ा -ा -ा I संना र्सा नर्रा । र्रा र्सा -ा I
मि ० ० ० ० ० वि रा ज० मा न ०

I संना र्सा -नर्रा । संर्रा र्सा -णधा I -पधा -णा -ा । -ा -ा -ा} I
स्व म ०० हो कि ०० ०० ० ० ० ० म्

I णर्रा -ा र्सा । णधा णा -पा । मज्ञा -ा मा । रा सा -ा I
गे ० ह पू र्णं ० शू न् य ता या ०

I सा सा -मा । मा -गमपा मा I मपा -ा -ा । -ा -ा -ा I
उ र ० उ ००० प रि ० ० ० ० ०

I पा मपा -धा । धा धा -ा I धा पधा -णा । णा णा -ा I
न वि० ० दि त ङ् स्व मा० ० ग तो ०

I णा -ा -सां । सां -ना नर्रा I र्सां -ा -णधा । -पधा -णा -ा II II
म ० ० मा ० ल य ० ०० ०० ० म्

१५

एइ करेछ भालो, निठुर हे, निठुर हे, एइ करेछ भालो।
एमनि क'रे हृदये मोर तीव्र दहन ज्वालो ।।
आमार ए धूप ना पोड़ाले गन्ध किछुइ नाहि ढाले,
आमार ए दीप ना ज्वालाले देय ना किछुइ आलो ।।
यखन थाके अचेतने ए चित्त आमार
आघात से ये परश तव, सेइ तो पुरस्कार।
अन्धकारे मोहे लाजे चोखे तोमाय देखि ना ये,
वज्रे तोलो आगुन क'रे आमार यत कालो ।।

अनुवादः

युक्तमिदं कृतम्, अकृप हे, अकृप हे, युक्तमिदं कृतम्।
एवमेव ज्वालय मे तीव्रानलं हृदि ।।
न चेन् मे धूपो ज्वाल्यते गन्धलेशो न गीर्यते,
नायं दीपो मे दीप्यते नालोको दीयते ।।
यदा इदम् अचेतनं हि चित्तं मम
आघातः स ते हि स्पर्शः, स पुरस्कारः।
अन्धकारे मोहे ह्रियां न दृश्यसे नयनेन,
वज्रेण त्वमनलय ममाखिलं तमः ।।

१'
[पा -र्सा] २ ० ३
II { र्सा -ा र्सा । ना धा -ा । पा ह्या -पा । गा सा रा I
यु क् त मि द ङ् क्र त म् अ क्र प

I गा -ा -ा । रा सा रा । रपा -ा -ा । -ा -ा -ह्या I
हे ० ० अ क्र प हे ० ० ० ० ०

I गा -मा मा । गा रा -गा । रा सा -ा । -ा -ा -ा } I
यु क् त मि द ङ् क्र त ० ० ० म्

I गा -ह्मपा पा । पा पा -ा । ह्मा पा -ा । ह्मा गा -ा I
ए ०० व मे व ० ज्वा ल ० य मे ०

I र्सा -ा र्गा । र्रा र्सा -ा । ना धा -ा । पा सा रा I
ती ० व्रा न ल ङ् ह्र दि ० अ क्र प

I गा -ा -ा । रा सा रा । रपा -ा -ा । -ा -ा -ह्मा I
हे ० ० अ क्र प हे ० ० ० ० ०

I गा -मा मा । गा रा -गा । रा सा -ा । -ा -ा -ा II
यु क् त मि द ङ् क्र त ० ० ० म्

II { पा पा -गा । पा पा -धा । धा -र्सा र्सा । र्सा र्सा -ा I
न चे न् मे धू ० पो ० ज्वा ल्य ते ०

I र्सा -ा ना । धा धना -र्सा । ना धा -ना । धा पा -ा } I
ग न् ध ले शो० ० न गी ० यं ते ०

I र्गा र्गा -ा । र्रा र्सा -ा । र्संर्गा -ा र्गा । र्रा र्सा -ा I
ना य ङ् दी पो ० मे ० दी प्य ते ०

I नर्सां -ा सां । ना धा -सां । ना धा -ा । -ा -ा -नधा I [ ] I

ना ० लो को दी ० य ते ० ० ० ००

II { सा नसा -धा् । सा सा -रा । गा गा -ा । गा गा -ा I

य दा ० इ द म् अ चे ० त न ङ्

I रा सा -ा । सा -रसा रा । गा -ा -ा । -ा -ा -ा I

हि चि ते त ०ङ् म म ० ० ० ० ०

I पा पा -ा । पा पा -ा । ह्मा पा -ा । ह्मा गा -ा I

आ घा ० तः स ० ते हि ० स्प र्श ः

I गा -ा ह्मा । पा ह्मा -ा । गा गा -ा । -ा -ा -ा } I

स ० ० पु र स् का र ० ० ० ः

I { पा -ा गा । पा पा -धा । धसां सां -ा । सां सां -ा I

अ न् ध का रे ० मो० हे ० ह्रि या ङ्

I सां -ा ना । धा धना -सां । ना धा -ना । धा पा -ा } I

न ० दृ श्य से० ० न य ० ने न ०

I सां -ा गां । रां सां -ा । संगां गां -ा । रां सां -ा I

व ० ज्रे ण त्व ० म न ० ल य ०

I नरीं सां -ा । ना धा -सां । ना धा -ा । -ा -ा -नधा II [ ] II

म मा ० खि ल ङ् त म ० ० ० ०ः

१६

मेघेर परे मेघ जमेछे, आँधार करे आसे।
आमाय केन वसिये राख एका द्वारेर पाशे ॥
काजेर दिने नाना काजे थाकि नाना लोकेर माझे,
आज आमि ये वसे आछि तोमारि आश्वासे ॥
तुमि यदि ना देखा दाओ, कर आमाय हेला,
केमन करे काटे आमार एमन वादल-वेला।
दूरेर पाने मेले आँखि केवल आमि चेये थाकि,
परान आमार केँदे वेड़ाय दुरन्त वातासे ॥

अनुवादः

मेघोपरि मेघाचय, स्तमो घनायते।
आसयसि किमिति माम् एकाकिनं द्वारे ॥
कृत्यदिने नानाकृत्यै भ्रंवाम्यहं नानाजनैः,
अद्य उदासे तु अहं तव एवाशया ॥
त्वं हि यदि नाविरसि, कुरुषे मे हेलाम्,
कथमहं यापयामीदृशमेघवेलाम्।
दूरमभि उन्नयनं पश्यामि केवलमेव,
मम प्राणा रुदन्तो धावन्ति मत्तानिले ॥

१' २ ० ३

II रा ज्ञा -ा -ा । -ा -ा ज्ञरा सा । रा -ा -सा रा । रपा -मपा मज्ञा -ा I
मे घो ० ० ० ० प रि मे ० ० घा च० ०० य ०

I रा ज्ञा -ा -ा । -ा -ा ज्ञरा सा । न्सा -रज्ञा ज्ञरा -ा । -ा -ा -ा -ा I
स्त मो ० ० ० ० ध ना य० ०० ते ० ० ० ० ०

I पा धा -ा -ा । -ा -ा पणा णा । धा पा पधा धमा । -पा -ा -ा -ा I
क्षा स ० ० ० ० य० सि कि मि ति० मा ० ० ० म्

I पमा पमा -र्सा -ा । -र्सणा -ा धा पा । मपा -धपा -मपा मज्ञा । -ा -ा -ा -ा II
ए का० ० ० ० ० कि नङ् द्वा० ०० ०० रे० ० ० ० ०

II ना ना -ा -ा । -ा -ा ना ना । र्सा र्सना -धना -र्सा । -ा र्सना र्सा -ा I
कृ त्य ० ० ० ० दि ने ना ना० ०० ० ० कृ त्यै ०

I धर्सा र्सणा धा धा । -ा -ा -ा -ा । धा धणा -र्सणा -धणा । पधा धपा -ा -ा I
भं० वा म्य ह ० ० ० ङ् ना ना० ०० ०० ज० नै ० ः

I मा -पा पा पा । पा -धा -गा -ा । मा पा -र्सा र्सा । र्सा -णा -र्रा -ा I
क्ष ० य उ दा ० ० ० से तु ० क्ष ह ० ० म्

I र्सर्रा र्सणा -ा -ा । -ा -ा धा पा । मपा -धपा -मपा मज्ञा । -ा -ा -ा -ा II
त० व० ० ० ० ० ए वा श० ०० ०० या० ० ० ० ०

II सा सा सा सा । सणा -रा रा रा । रा -गा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I
त्वङ् हि य दि ना० ० वि र सि ० ० ० ० ० ० ०

I मा पा -ा -ा । -ा -ा पधा धपा । मगा -रगा -मपा -मगा । मा -ा -ा -ा I
कु रु ० ० ० ० षे० मे हे० ०० ०० ०० ला ० ० म्

I समा मा -ा -ा । -ा -ा मा मा । मंगा मगा -रसा -रां । । -ा मां पा -ा I
क ० थ ० ० ० ० म हङ् य प० ०० ० ० या मी ०

I पमा पा -र्सा -ा । -णा -ा धा पा । मगा -रगा -मपा -मगा । मा -ा -ा -ा I
दृ श ० ० ० ० मे घ वे० ०० ०० ०० ला ० ० म्

I ना ना -ा -ा । -ा -ा ना ना । र्सा र्सना -धना -र्सा । -ा संना र्सा -ा I
दू र ० ० ० ० म भि उ न्न० ०० ० ० य न ङ्

I णर्सा संणा -ा -ा । -ा -ा धा धा । धा णधा -पधा -णर्सा । -संणा धा पा -ा I
प० श्या ० ० ० ० मि के व ल० ०० ०० ० मे व ०

I मा पा -ा -ा । पा पधा -गा -ा । मा पा -र्सा -ा । र्सा -संणा -र्रा -ा I
म म ० ० प्रा णा० ० ० रु द ० ० न्तो ०० ० ०

I संर्रा संणा -ा -ा । -ा -ा धा पा । मपा -धपा मपा मज्ञा । -ा -ा -ा -ा II II
धा० व० ० ० ० न् ति म ता० ०० नि० ले० ० ० ० ०

मन मोर मेघेर सङ्गी,
उड़े चले दिग्‌दिगन्तेर पाने
निःसीम शून्ये श्रावणवर्षणसङ्गीते
रिमिझिम रिमिझिम रिमिझिम ।।
मन मोर हंसवलाकार पाखाय याय उड़े
क्वचित क्वचित चकित तड़ित-आलोके ।
झञ्झनमञ्जीर वाजाय झञ्झा रुद्र आनन्दे ।
कलो-कलो कलमन्द्रे निर्झरिणी
डाक देय प्रलय-आह्वाने ।।
वायु वहे पूर्वसमुद्र हते
उच्छल छलो-छलो तटिनीतरङ्गे ।
मन मोर धाय तारि मत्त प्रवाहे
ताल-तमाल-अरण्ये
क्षुब्ध शाखार आन्दोलने ।।

अनुवादः

मम मनो मेघसहगम्,
उच्चलति दिग्‌दिगन्तमभितः
निःसीमशून्ये श्रावणवर्षणसङ्गीते
'रिमिझिम्' 'रिमिझिम्' 'रिमिझिम्' ।।
मम मनो हंसवलाकापक्षैः प्रयाति
कुत्रचिदपि च चकिततडित आलोके ।
'झञ्झन'मञ्जीरशिञ्जा झञ्झा रुद्रमुदैव ।
'कलकल'कलमन्द्रं निर्झरिणी
दत्ते प्रलयाह्वानम् ।।
वाति वायुः पूर्वपयोनिधितः
उच्छलच्‌ 'छल'रवतटिनीतरङ्गे ।
मनोऽभियाति तन्मत्तप्रवाहम्
तालतमालविपिने
क्षुब्धशाखान्दोलने ।।

II सा सा सा सा | रा -ा रा रसा I रा -पा मा -पमा | -मा -ज्ञा -ा -मा I
म म म नो मे ० घ स० ह ० ग ०० ० ० ० म्

I मा मपा पा पा | पा -ा पा ा I पमा -णा णा धा | धणा -पा पा -ा
उ च्च ल ति दि ग् दि ० ग० न् त म भि० ० त :

I पर्सा -ा र्सा र्सा | र्सा -ा सा -ा I सा -ा रा सा | रा -ा गा रा I
नि : सी म शू न् ये ० श्रा ० व ण व र् ष ण

I गा -मा पा -ा | गा -मा -रा -ा I रमा रा रमा -रा | रमा रा रमा -रा I
स ङ् गी ० ते ० ० ० 'रि मि झि म्' 'रि मि झि म्'

I मा मा पा -ा | -ा -ा -ा -ा II
'रि मि झि ० ० ० ० म्'

II { मा पा पा पा | पणा -पा ना ना I ना -ा र्सा -र्रा | नर्सा -पा पा -ा I
म म म नो ह ङ् स व ला ० का ० प ० क्षै :

I ना -ा ना -ा | र्सा -ा -ा -ा I र्सा -ान र्रा र्सा | र्सा -ान र्रा र्सा I
प्र ० या ० ति ० ० ० कु ० त्र चि द ० पि च

I नर्सा -णा णा णा | धा -ा णा धा I पा -ा पधा -मा | पा -ा -ा -ा } I
च ० कि त त ० डि त आ ० लो० ० कें ० ० ०

I र्ज्ञा -ा र्ज्ञा र्ज्ञा | र्ज्ञा -ा र्ज्ञा र्ज्ञा I र्ज्ञा -र्मा र्गर्मा -ा | र्रा -ा र्सा -ा I
'झ न् झ न' म ञ् जी र शि ञ् जा ० झ ञ् झा ०

I र्सर्रा -ा र्सा र्सा | र्सर्रा -ा र्सा -ा I र्सर्रा र्रर्सा र्सर्रा र्रर्सा | र्सर्रा र्रर्सा र्सा -ा I
रु ० द्र मु दै ० व ० क ल क ल क ल म न्

I नर्सां -णा णा -ा | णा धा पा -ा I मा -ा पा -ा | पा पा पा -मा I
द्व ङ् नि र् झ रि णी ० द त् ते ० प्र ल या ०

I पा -मा -पा -मा | मसां -ा -ा -ा II
ह्वा ० ० ० न ० ० म्

II { मा मा पा मा | पा -ा धा मा I पा -ा धा मा | पा -ा -ा -ा I
वा ति वा युः पू र् व प यो ० नि धि त ः ० ०

I पा -णा णा णा | धा धणा णधा पधा I मा पा मपधा धपा | मा -पा मज्ञा -मा } I
उ च् छ ल 'च्छ ल'० र व० त टि नी०० त र ङ् गे० ०

I { मा पा पा -ा | पणा पा पणा -पा I ना -ा ना पा | ना -ा सां -ा I
म नो भि ० या ति त न् म त् त प्र वा ० ह म्

I संना -सां रां रां | रां -मंर्ज्ञां रां सरां I ना -ा सां -ा | -ा -ा -ा -ा } I
ता ० ल त मा ०० ल वि० पि ० ने ० ० ० ० ०

I सां -रां रंसां सां | नसां -धा -णा -धा I -णा -धा -णा -धा | -णा -ा -पा -धा I
क्षु व् ध शा खा ० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०

I -मा -ा पमा पमा | मसां -ा -ा -ा II II
० न् दो० ल० ने० ० ० ०

१८

पागला हाओयार वादल-दिने
पागल आमार मन जेगे ओठे।
चेनाशोनार कोन् वाइरे   येखाने पथ नाइ नाइ रे
सेखाने अकारणे याय छुटे ॥
घरेर मुखे आर कि रे   कोनो दिन से यावे फिरे।
यावे ना, यावे ना—
देयाल यत सव गेल टुटे ॥
वृष्टि-नेशा-भरा सन्ध्यावेला   कोन् वलरामेर आमि चेला,
आमार   स्वप्न घिरे नाचे माताल जुटे—यत   माताल जुटे।
या   ना चाइवार ताइ आजि चाइ गो,
या   ना पाइवार ताइ कोथा पाइ गो।
पाव ना, पाव ना,
मरि   असम्भवेर पाये माथा कुटे ॥

अनुवादः

मत्तानिलवृष्टिदिने
मत्तं मनो मे जागरितम्।
परिचितात् क्व वहि   र्यत्र पन्था न न हि
तत्र तु अकारणं धावति ॥
अभिगेहं किं पुनः   कदापि तर्न्निवर्त्तेत।
याति न, याति न—
प्राचीरसर्वं जातं दीर्णम् ॥
वृष्टिमदाकुला सायम्वेला   कस्य हलिनोऽनुचरोऽहम्,
मम   स्वप्नं परि नृत्यरता मत्ताः—समे   समवेताः।
य   दयाच्यमद्य याचे तत्,
य   दलभ्यमयि लभे क्व।
लभे न, लभे न,
मुधा   असम्भवपदे शिरोघातः ॥

M. G. K. S. V. S.

१' ० १' ०

II { धा -ा ना | -ा धा -ा I पा -ा -ा | -पधा -ा -पमा I

म त् ता ० नि ० ल ० ० ० ० ००

I मा -ा पा | -धा पधपा -ा I मगा -ा -ा | -ा -ा -मा I

वृ ० ष्टि ० दि०० ० ने० ० ० ० ० ०

I मा -ा पा | -ा पा -ा I पा -ा -धा | ना -ा -धपा I

म त् त ङ् म ० नो ० ० मे ० ००

I पा -धा ना | -ा धना -ा I धपा -ा -ा | (-धा -ना -ा)} I -ा -ा -ा I

जा ० ग ० रि ० त० ० ० ० ० म् ० ० ०

[धा -र्रा र्रा -ा र्रा -र्सा]

I { धा -र्सा र्सा | -ा र्सा -ा I र्सा -ा -ा | र्सा -ा -ा I

प ० रि ० चि ० ता ० त् क्व ० ०

I र्सा -ना -र्रा | र्सा -ा -ा I -ा -ा -ा | -र्रा -ा -र्सना I

व ० ० हि ० ० ० ० ० ० ० ००

I ना -ा ना | -र्सा र्सा -ा I र्सा -ा -ा | र्सा -ा -ना I

यं ० त्र ० प ० न्था ० ० न ० ०

I धा -ा -र्सना | धपा -ा -ा I -ा -ा -ा | -ा (-धा -ा)} I -ा -ा I

न ० ०० हि० ० ० ० ० ० ० ० ० ० ०

I धा -ा ना | -ा धा -ा I पा -ा धा | -ा पनधा -ा I

त ० त्र ० तु ० अ ० का ० र० ० ०

I पा -ा -ा | धा -ा -पमा I मा -ा -धपा | मगा -ा -ा II

ण ० ङ् धा ० ०० व ० ०० ति० ० ०

II { र्सा -ना र्सा । -र्मा र्मर्ग्रा -ा I र्रा -ा -ा । -र्ग्रा -ा -र्रर्सा I
अ ० भि ० गे ० ह ० ० ० ० ०ङ्

I र्सा -ा -र्रा । र्सर्रा -र्ग्राः -र्रः I र्सना -ा -ा । -ा -ा -ा I
कि ० ङ् पु० ० ० नः ० ० ० ० ०

I ना -ा -ा । ना -ा -र्सा I र्सा -ा -ा । -ा र्रर्सा -ना I
क ० ० दा ० ० पि ० ० ० त० न्

I ना -ा र्सा । -ना धना -ा I धपा -ा -ा । (-ा -ा -ा) } I -धा -ना -ा I
नि ० व ० र्ते ० त० ० ० ० ० ० ० ० ०

I ना -ा र्सा । -ा र्सा -र्रा I ना -र्सा धा । -ना पा -ा I
या ० ति ० न ० या ० ति ० न ०

I मा -ा मा । -पा पा -ा I पा -ा -धा । ना -ा -धपा I
प्रा ० ची ० र ० स ० ० वं ० ०ङ्

I पा -धा ना । -ा धना -ा I धपा -ा -ा । -धा -ना -ा I
जा ० त ङ् दी ० णं० ० ० ० ० म्

I ना -ा र्सा । -ा र्सा -र्रा I ना -र्सा धा । -ना पा -धा II
या ० ति ० न ० या ० ति ० न ०

II { धा -ा धा । -र्सा र्सा -ा I र्सा -ा -ा । र्सा र्सा -ा I
वृ ष् टि ० म ० दा ० ० कु ला ०

I पर्सा -ा र्सा । -ा र्सा -ा I र्सा -ा -ा । -र्सर्रा -ा -र्सना I
सा० ० य म् वे ० ला ० ० ०० ० ००

I ना -र्रा र्रा । -ा र्रा -र्सा I र्सा -ा -ा । र्रर्सा -ना -ा I
क ० स्य ० ह ० लि ० ० नो० ० ०

I ना -ा र्सा । -ना धना -ा I धपा -ा -ा । (-ा -ा -ा)} I पा पा -ा I
नु ० च ० रो ० ह० ० ० ० ० म् म म ०

I {पा -ा ना । -ा धा -ा I ना -ा -ा । धा पा -धा I
स्व प् न इ् प ० रि ० ० नृ त्य ०

I मा -ा पा । -ा पधपा -ा I मगा -ा -ा । गा गा -मा I
र ० ता ० म०० ० ता० ० ः स मे ०

I मा -ा पा । -ा पा -ा I पा -ा -ा । (पा पा -ा)} I -ा र्सा -ना I
स ० म ० वे ० ताः ० ० म म ० ० य ०

I {र्सा -ना र्सा । -र्मा र्मा -र्झा I र्मर्झा -ा -ा । र्रा र्रा -र्झा I
द ० या ० च्य ० म ० ० द्व या ०

I र्सा -ा -र्झार्र । र्रा -ा -ा I -ा -ा -ा । -ा र्रा -ा I
चे ० ० त ० ० ० ० ० द् य ०

I र्सा -ा र्रा । -ा र्रा -ा I र्रा -ा -ा । र्झा र्रा -ा I
द ० ल ० भ्य ० म ० ० यि ल ०

I र्सा -ा -र्झर्रा । र्सना -ा -ा I (-ा -ा -ा । -ा र्सा -ना)} I
मे ० ०० क्व० ० ० ० ० ० ० य ०

I ना -ा ना । -र्सा र्सा -ा I र्सा -ा र्सा । -ा र्सा -र्रा I
ल ० भे ० न ० ल ० भे ० न ०

I -नर्सा सां -ा । -ना ना -ा I ना -ा ना । -सां सां -ा I
०० मु ० ० घा ० अ ० स · म् भ ०

I सां -ा सां । -ा सां -ना I धा -सां सां । -ना ध्ना -ा I
व ० प ० दे ० शि ० रो ० घा ०

I धपा -ा -ा । -धा -ना -ा I ना -ा सां । -ा सां -रां I
त० ० ० ० ० ः ल ० भे ० न ०

I ना -सां धा । -ना पा -धा II II
ल ० भे ० न ०

१६

हृदय आमार नाचे रे आजिके मयूरेर मतो नाचे रे।
शत वरनेर भाव-उच्छ्वास   कलापेर मतो करेछे विकाश,
आकुल परान आकाशे चाहिया उल्लासे कारे याचे रे ॥
ओगो,   निर्जने वकुलशाखाय   दोलाय के आजि दुलिछे, दोदुल दुलिछे।
झरके झरके झरिछे वकुल,   आँचल आकाशे हतेछे आकुल,
उड़िया अलक ढाकिछे पलक— कवरी खसिया खुलिछे।
झरे घनधारा नवपल्लवे,   काँपिछे कानन झिल्लिर रवे—
तीर छापि नदी कलकल्लोले एल पल्लिर काछे रे ॥

अनुवादः

हृदयं नृत्यति ममाद्य मयूर इव नृत्यति रे।
शतवर्णभावोच्छ्वासो   लभते विकाशं कलापसदृशम्,
आकुलहृदयं नभोऽभिनयनं सोल्लासं याचति कम् ॥
अयि,   निर्जनवकुलशाखा-   दोलायां को दोल्यते दोदुल्यते।
'झरकझरकं' लुठति वकुलम्,   अञ्चलमाकाशे भवति आकुलम्,
विलोलालक आवृणुते पक्ष्म— कवरी भवति मुक्ता।
घनधारापातो नवपल्लवे,   काननकम्पो झिल्लीरवैः—
उत्तीरनदी कलकल्लोलम् एता उपपल्लि रे ॥

II सॅं -ा । नां -ा I धॅ -ा । पां -ा I ह्मा धा । पां -ा I
ह्र ० द ० य ङ् नृ ० त्य ति म ०

I ह्मा -ा । गा -ा I सा रा । गा ह्मा I पा धा । ना ना I
मा ० ध ० म यू र इ व नृ त्य ति

I सॅं -ा । -ा -ा I -ा -ा । -ा -ा I गॅं -रॅं । -सॅं -ना I
रे ० ० ० ० ० ० ० नृ ० ० ०

I -धा -पा । -ह्मा -पा I गा रा । सा -ा I -ा -ा । -ा -ा I
० ० ० ० त्य ति रे ० ० ० ० ०

I सॅं सॅं । सॅं -ा I सॅं -ा । -ा -ा I सॅं सॅं । सॅं -ना I
श त व ० र्ण ० ० ० भा वो च्छ्वा ०

I रॅंसॅं -ा । -ा -ा I ह्मा पा । धा ना I सॅं रॅं । रॅं रॅं I
सो ० ० ० ल भ ते वि का शङ् क ला

I रॅं -गॅं । गॅं -ा I गॅं -ा । गॅं -ा I संगॅं गॅं । गॅं गॅंरॅं I
प ० स ० दृ ० श म् आ कु ल ह्र०

I रॅंगॅं रॅंगॅं । गॅं गॅंरॅं I रॅंगॅंः -रॅंः । रॅं रॅंसॅं I सॅं -ा । -ा -ा I
द यङ् न भो० भि ० न य० न ० ० ङ्

I रॅंगॅं -ा । रॅं सॅं I ना -धा । पा पह्मा I गा -ा । -ा -ा I
सो ल् ला सङ् या ० च ति क ० ० ०

I -ा -ा । -ा -ा II
० ० ० म्

II { पा पा । पा -ा I पा -ह्मा । पा -ा I ह्मा पा । धा पह्मा I
अ यि नि र् ज ० न ० व कु ल शा०

I गा -ा । -ा -ा I गा -ना । ना -ा I धा -ा । पा -ा I
खा ० ० ० दो ० ला ० या ङ् को ०

I ह्मा ह्मा । गा -ा I गा -ना । ना -ा I धा -ा । पा -ा I
दो ल्य ते ० दो ० दु ल् य ० ते ०

I ह्मा -धा । पा -ा I ह्मा -ा । गा -ा I गा -ा । गा -मा I
दो ० दु ल् य ० ते ० दो ० दु ल्

I गा -रा । सा -ा } I -ा -ा । -ा -ा I { र्गा र्गा । र्गा र्गा I
य ० ते ० ० ० ० ० 'झ र क झ

I र्गा र्गा । र्रा र्रा I र्ना -र्रा । र्सा -ना I धा -ा । धा -ा I
र कङ्' लु ठ ति ० व ० कु ० ल म्

I धंर्सा र्सा । र्सा र्सा I र्सा -ा । र्सा -ा I र्सा र्सा । संना -र्रा I
अ ञ्च ल मा का ० शे ० भ व ति ०

I र्रा र्सा । र्सा -ा } I र्गा र्गा । र्गा र्गा I र्गा र्गा । र्गा र्गर्रा I
आ कु ल म् वि लो ला ल क आ वृ णु०

I र्गा -र्पा । ह्मंर्पा -र्गा I र्गा -ा । -ा -ा I रंर्गा र्गा । र्रा र्सा I
ते ० प ० क्ष्म ० ० ० क व री भ

I ना धा । पा -ह्मा I गा -ा । -ा -ा I -ा -ा । -ा -पा I
व ति मु ० क्ता ० ० ० ० ० ० ०

I पा पा । पा -ा I पा -ह्मा । पा -ा I ह्मा पा । धा पह्मा I
अ यि नि र् ज ० न ० व कु ल शा०

I गा -ा । -ा -ा I गा -ना । ना -ा I धा -ा । पा -ा I
खा ० ० ० दो ० ला ० या ङ् को ०

I ह्मा ह्मा । गा -ा I गा -ना । ना -ा I धा -ा । पा -ा I
दो ल्य ते ० दो ० दु ल् य ० ते ०

I ह्मा -धा । पा -ा I ह्मा -ा । गा -ा I गा -ा । गा -मा I
दो ० दु लू य ० ते ० दो ० दु ल्

I गा -रा । सा -ा I र्सा र्सा । र्सा र्सा I र्सा -ा । र्सा -ा I
य ० ते ० घ न घा रा पा ० तो ०

I र्सा र्सा । र्सना -र्रा I र्रा -र्सा । र्सा -ा I पा -धा । -ना -ा I
न व प० लू ल ० वे ० का ० ० ०

I धना -धा । पा -ा I पा -धा । -ना -ा I धना -धा । -पा -ा I
न ० न ० क ० ० ० स्पो ० ० ०

I पह्मा -धा । पा -पह्मा I गह्मा -ा । गा -ा I र्गा -ा । र्गा र्गा I
झि० ल् ली ० ० र ० वै : उ त् ती र

I र्गा र्गा । र्रा र्रा I र्रना -र्रा । र्रा र्सा I ा ा । र्सा ना I
न दी क ल क ल् लो लङ् क ल

I धा -र्सा । र्सा ना I -ा -ा । ा ा I पा -धा । ना -ा I
क ल् लो ल ० म् ए ० ता ०

I ना ना । धा धा I पा -ा । -ा -ा I -ा -ा । -ा -र्सा II II
उ प प ल्लि रे ० ० ० ० ० ० ०

आमि   चिनि गो चिनि   तोमारे   ओगो विदेशिनी ।
तुमि   थाक् सिन्धुपारे   ओगो विदेशिनी ॥
तोमाय   देखेछि शारदप्राते,   तोमाय देखेछि माधवी राते,
तोमाय   देखेछि हृदि-माझारे   ओगो विदेशिनी ।
आमि   आकाशे पातिया कान   शुनेछि   शुनेछि तोमारि गान,
आमि   तोमारे सँपेछि प्राण   ओगो विदेशिनी ।
भुवन भ्रमिया शेषे   आमि   एसेछि नूतन देशे,
आमि   अतिथि तोमारि द्वारे   ओगो विदेशिनी ॥

अनुवादः

मम   विदितविदितासि   त्वम्   अयि विदेशिनि ।
निव   ससि सिन्धुपारे   अयि विदेशिनि ॥
आलो   कितासि शारदोषसि,   आलोकितासि माधवीनिशि,
आलो   कितासि हृदयान्तरे   अयि विदेशिनि ।
निधा   य नभसि कर्णं   शृणोमि   शृणोमि तव गानम् ,
त्वयि   अर्पितप्राणकोऽहम्   अयि विदेशिनि ।
भुवनभ्रमणे कृते   अथ   आगमो मे नवदेशे,
अहम्   अतिथिस्तव हि द्वारे   अयि विदेशिनि ॥

१' २ ० ३

सा रा II गा गा गा । गा गा गा । गमा -गपा -मगा । गरा -ा रा I
म म वि दि त वि दि ता सि० ०० ०० त्वम् ० ब

I रा -गा गरा । रा -पा पद्मा । धपा -ा -ा । -ा गा मा I
यि ० वि दे ० शि नि ० ० ० नि व

I पा -ा पर्सा । सेंना -र्रा रेंर्सा । सेंधा -सेंणा -धा । पा -ा सा I
स ० सि सि न् धु पा ० ० रे ० अ

I रा -गा गरा । रा -पा पमा । मगा -ा -ा । -ा सा रा II
यि ० वि दे ० शि नि ० ० ० "म म"

गा गा II गा गा गा । गा गा मा । मा -पा पा । पा पा -ा I
आ लो कि ता सि शा र दो ष ० सि आ लो ०

I मा मा पा । पमा धा धपा । पमा -पा पमा । गा गा -मा I
कि ता सि मा ध वी नि ० शि क्षा लो ०

I मरा गा -रगा । मा -पा -ा । -ा -ा -ा । -ा सा सा I
कि ता ०० सि ० ० ० ० ० ० हृ द

I सरा -ा -गा । गरा -गा -मा । मगा -ा -ा । -ा -ा सा I
या ० ० न्त ० ० रे ० ० ० ० क्ष

I रगा -मा मगा । रसा -न्ध़ा ऩा । सा -ा -ा । -ा सा सा I
यि० ० वि. दे० ०० शि नि ० ० ० नि धा

I सऩा रा रसा । सा -ऩा ध़ा । प़ा -ा -ा । ऩसा सा सा I
य न भ सि ० क णं ० ङ् शृ णो मि

I सा रा रा । रा गा मा । [र]गा -ा -ा । -ा गा गा I
शृ णो मि त व गा न ० ० म् त्व यि

I [ग]मा मा मा । मा मा मा । मा -पा -धपा । -[प]मा -पा [प]मा I
अ र्पि त प्रा ण को ह ० ०० ० म् अ

I [म]गा -ा मगा । [ग]रा -पा [प]मा । गा -ा -ा । -ा -ा -ा I
यि ० वि० दे ० शि नि ० ० ० ० ०

I [स]गा गा गा । गा गा मा । मा पा -ा । -ा पा पा I
भु व न भ्र म णे क्ल ते ० ० अ थ

I मा मा पा । [प]मा मधा [ध]पा । मा -ा -पमा । [म]गा गा मा I
आ ग मो मे न० व दे ० ०० शे अ हम्

I पा पा पसां । [सं]ना नरीं [रें]सां । [सं]धा -[सं]णा -धा । पा -ा पा I
अ ति थि० स्त व० हि द्वा ० ० रे ० अ

I [प]मा -णा धा । पमा -गा [प]मा । गा -ा -ा । -ा सा रा II II
यि ० वि दे० ० शि नि ० ० ० "म म"

आमि यखन तांर दुयारे भिक्षा निते याइ तखन याहा पाइ
से ये आमि हाराइ वारे वारे ।।
तिनि यखन भिक्षा निते आसेन आमार द्वारे,
वन्ध ताला भेङ्गे देखि आपन-माझे गोपन रतनभार,
हाराय ना से आर ।।
प्रभात आसे तांहार काछे आलोक भिक्षा निते,
से आलो तार लुटाय धरणीते ।
तिनि यखन सन्ध्या-काछे दांड़ान ऊर्ध्वकरे, तखन स्तरे स्तरे
फुटे ओठे अन्धकारेर आपन प्राणेर धन—
मुकुटे तांर परेन से रतन ।।

अनुवादः

यामि यदा द्वारि तस्य भिक्षां ग्रहीतुम् तदा लभे यत्
तद्धि मम हृतं वारं वारम् ।।
स तु यदा भिक्षाशया आयाति मम द्वारम्,
वद्धतालं विदारयन् आत्मनि ईक्षे गोपनरत्नभारम्,
हृतं न तु तत् ।।
प्रभातमेति तमालोकस्य भिक्षाशया,
तस्यालोको भुवि स लुठति ।
स च यदा उपसायम् तिष्ठत्यूर्ध्वकरम्, तदा स्तरे स्तरे
प्रस्फुटति तमस आत्मप्राणधनम्—
मुकुटेऽसौ धत्ते रत्नं तत् ।।

II रा -ा रपा ᴾमा । पा -ा -ा -ा I ᴾमा -णा -णधा पा । ᴾमा -गा पमा -ज्ञा I
या ० मि० य दा ० ० ० द्वा ० ०० रि त ० स्य० ०

I ᴿरा -ा रज्ञा -मज्ञा । -ᴿरा -ज्ञा ᴿरा सा I सरा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I
भि क् षा० ०० ० ङ् ग्र ही तु० ० ० ० ० ० ० म्

I रज्ञा -मा ᴹज्ञा -रा । सन्ा -ा न्ा -सा I सा -ा -ा -ा । सगा -ा गा गा I
त० ० दा ० ल० ० भे ० य ० ० त् त० द् धि म

I गमा -ा -ा -ा । पा -ा मपा -ᴾमा I ᴹज्ञा -रा ज्ञा -रा । ज्ञा -रा ज्ञाः -सः II
म० ० ० ० ह्व ० त० ङ् वा ० र ङ् वा ० र म्

II ᴾमा -णा णा णा । ᴺधा -ा -ा -ा I धणा -ा णसं ᴿधा । संणा -ा -णधा -पा I
स ० तु य दा ० ० ० भि० क् षा० श या० ० ०० ०

I ᴰपा -ा धा ᴰपा । पा -ा पधा -ᴰपा I मगा -ा मा -ा । -ा -ा -ा -ा I
आ ० या ति म ० म० ० द्वा० ० र ० ० ० ० म्

I ᴹगा -मपा ᴾमा ᴹज्ञा । ज्ञा -ा -ा -ा I ᴿरा -ज्ञमा ᴹज्ञा रा । ᴿसा -ा -ा -ा I
व ०द् ध ता ल ० ० ङ् वि ०० दा र य ० ० न्

I सा -गा गा गा । गा -ा गा -सा I ᴿसा -गा गा गा । ᴳमा -ा मपा ᴾगा I
आ ० त्म नि ई ० क्षे ० गो ० प न र ० ल्ल० भा

I ᴳमा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I गमा -पा सपा -ᴾमा । ᴹज्ञा -रा ज्ञा -रा I
र ० ० ० ० ० ० म् ह्व० ० त० ङ् न ० तु ०

I ज्ञा -रा -मज्ञा -ा । -रा -सा -रा -सा II
त ० ०० ० ० ० ० त्

II पना -ा ना -ा । ना -ा ना -र्सा I नर्सा -ा र्सा -ा । र्सा -ना रेंर्सा -ा I
प्र० ० भा ० त ० मे ० ति० ० त ० मा ० लो० ०

I र्सना -ा पा -ा । पना -ा ना -ा I ना -ा नर्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I
क० ० स्य ० भि० क् षा ० श ० या ० ० ० ० ०

I र्सरें -ा रेंणा -ा । णधा -ा पा -ा I पा -धा धपा -मा । पा -ा धा -ा I
त० ० स्या ० लो० ० को ० भु ० वि ० स ० लु ०

I धना -ा र्सा -ा । -ा -ा -ा -गा I गमा -णा णा णा । णधा -ा -ा -ा I
ठ० ० ति ० ० ० ० ० स० ० च य दा ० ० ०

I मधा -ा -ा धा । धा -ा धा -ा I धा -ा धा -ा । धा -णा -ा णा I
उ० ० ० प सा ० य म् ति ० ष्ठ ० त्यू ० र् ध्व

I णा -ा णा -ा । -ा -ा -ा -ा I मणा -ा णा -ा । णा -ा णा -र्सा I
क ० र ० ० ० ० म् त० ० दा ० स्त ० रे ०

I णर्सा -ा धा -ा । -ा -ा -ा -ा I धणा -ा धा -ा । पमा -गा मा -ा I
स्त० ० रे ० ० ० ० ० प्र० ० स्फु ० ट० ० ति ०

I मगा -ा -ा मा । मगा -ा मा -ा I मपा -ा धा -ा । धना -ा ना -र्सा I
त ० ० म स ० आ ० त्म ० प्रा ० ण० ० ध ०

I नर्सा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I र्सरें -ा रेंणा -ा । णधा -ा पा -ा I
न० ० ० ० ० ० ० म् मु० ० कु ० टे ० सौ ०

I पा -धा धपा -ा । मगा -रा गा -ा I गमा -ा -ा -ा । -ज्ञा -रा -सा -ा II II
ध ० त्ते ० र० त् न इ् त० ० ० ० ० ० ० त्

जीवने यत पूजा हल ना सारा
जानि हे जानि ताओ हय नि हारा ॥
ये फुल ना फुटिते झरेछे धरणीते
ये नदी मरुपथे हारालो धारा
जानि हे जानि ताओ हय नि हारा ॥
जीवने आजो याहा रयेछे पिछे
जानि हे जानि ताओ हय नि मिछे ।
आमार अनागत आमार अनाहत
तोमार वीणातारे वाजिछे तारा
जानि हे जानि ताओ हय नि हारा ॥

अनुवादः

जीवने यति पूजा न समापिताः
जाने हे जाने ता अपि न लीनाः ॥
यदविकसितं कुसुमं भूलुठितम्
या नदी मरुपथे विलीनधारा
जाने हे जाने सा अपि न लीना ॥
जीवने राजते यद् अद्यापि पश्चात्
जाने हे जाने तदपि न मृषा ।
मम यदनागतं मम यदनाहतम्
तदखिलरणनं ते वीणातन्त्र्याम्
जाने हे जाने तदपि न लीनम् ॥

१' २ ३ १' २ ३ ।

II ण्‌ सा सा । सा सा । सऋा ण्‌ I सा ज्ञा रा । ज्ञा -रा । मज्ञा -ज्ञसा I
जी व ने य ति पू० जा न स मा पि ० ता० ०:

I सा ऋा ऋा । ऋा ऋा । ऋा -ज्ञा I सा ऋा ज्ञा । रज्ञऋा -ऋा । सा -णद्रा II
जा ने हे जा ने ता ० अ पि न ली० ० ना ०:

II { सण्‌ सा -दा । दा पा । पा पा I पा दा णदा । पा दा । पा मा } I
य ० द ० वि क सि तङ् कु सु मङ् भू लु ठि तम्

I ज्ञा मा मा । मा मा । पा मपमा I ज्ञरा ज्ञा रा । ज्ञा -रा । मज्ञा -ज्ञसा I
या न दी म रु प थे० वि० ली न धा ० रा० ००

I सा ऋा ऋा । ऋा ऋा । मा -ज्ञा I द्रा ण्‌ ज्ञा । रज्ञऋा -ऋा । सा -णद्रा II
जा ने हे जा ने सा ० अ पि न ली० ० ना ००

II { सा सा सा । सा सा । सा ऋा I ज्ञा ज्ञा ज्ञा । मा -ा । मा -ा I
जी व ने रा ज ते यद् अ द्या पि प ० श्चा त्

I मा ह्मा मह्ममा । ज्ञरा ज्ञरा । मज्ञा -ज्ञसा I सा ऋा ममा । ज्ञज्ञा -ऋा । सा -ा } I
जा ने हे० जा० ने० त० ०० द पि न० मृ० ० षा ०

I { सा सदा दा । दा पा । पा पा I पा दा णदा । पा दा । पा मा } I
म म० य द ना ग तङ् म म य० द ना ह तम्

I ज्ञा मा मा । मा मा । पा मपमा I ज्ञरा ज्ञा ज्ञरा । ज्ञा -रा । मज्ञा -ज्ञसा I
त द खि ल र ण नङ् ते० वी णा० त न् त्व्या० ०म्

I सा ऋा ऋा । ऋा ऋा । मा -ज्ञा I द्रा ण्‌ ज्ञा । रज्ञऋा -ऋा । सा -णद्रा II II
जा ने हे जा ने त ० द पि न ली० ० न ०म्

२३

सफल करो हे प्रभु आजि सभा,
ए रजनी होक महोत्सवा ॥
वाहिर अन्तर भुवनचराचर मङ्गलडोरे वाँधि एक करो—
शुष्क हृदय करो प्रेमे सरसतर, शून्य नयने आनो पुण्यप्रभा ॥
अभयद्वार तव करो हे अवारित, अमृत-उत्स तव करो उत्सारित,
गगने गगने करो प्रसारित अतिविचित्र तव नित्यशोभा।
सव भकते तव आनो ए परिषदे, विमुख चित्त यत करो नत तव पदे,
राज-अधीश्वर, तव चिरसम्पदे सव सम्पद करो हतगरवा ॥

अनुवादः

सफलीकुरु हे प्रभो अद्य सभाम्,
अस्तु निशेयं महोत्सवा ॥
वहिरन्तरं भुवनचराचरं मङ्गलसूत्रवद्धमेकीकुरु—
शुष्कहृदयं कुरु प्रेमसरसतरं, शून्यनयने नय पुण्यप्रभाम् ॥
अभयद्वारमये कुरु ते अवारितम्, अमृतमुत्समपि कुरु उत्सारितम्,
गगने गगने कुरु प्रसारिताम् तव विचित्रतमनित्यशोभाम्।
तव भक्तानिह आनय परिषदि, विमुखसर्वमनो नमय च तव पदे,
राजाधीश्वर, तव चिरसम्पदा कुरु सम्पदखिलं हतगर्वम् ॥

० ३

II { मा मा रा मा । रा रा सा सा I

स फ ली कु रु हे प्र भो

१ २ x

I रा -ा पा मपा । मा -ा -ज्ञा -ा }। मा -पा पा पा । पणा -धणा पा -धा I

ख ० द्य स भा ० ० म् ख ० स्तु नि शे ० ० य ङ्

I मा पा -र्सा र्सा । मज्ञा -ा -ज्ञमा -पा II

म हो त् स वा ० ०० ०

II { ना -ा ना ना । -ा -ा ना ना I

ब ० हि र ० न् त रङ्

I र्सा र्सना र्सा र्रा । ना -ा र्सा र्सा । ना -र्सा र्रा र्रज्ञा । र्रा -ार्स र्सा -ार्र I

भु व० न च रा ० च रङ् म ङ् ग ल० सू ० त्र ०

I र्सा -ान र्सणा णा । -धा णा धा पा } । मा -पा पा पा । पा पा पा पा I

ब ० द्ध० मे ० की कु रु शु ष् क हृ द यङ् कु रु

I मा -पा पा ना । ना र्सा र्सा र्सा । नर्सा -र्रा र्सा णा । धा पा पा पधा I

प्रे ० म स र स त रङ् शू० न् य न य ने न य०

I मा -पा पधा पधपा । मज्ञा -ा -ज्ञमा -पा II

पु ण् य प्र० भा ० ० ० म्

II { मा पा पा णा । -धा णा धा पा I

अ भ य द्वा ० र म ये

I पा पा धा मा । पा -ा पा पा । मा पा पा र्सा । -ा र्सा र्सा र्सा I

कु रु ते ख वा ० रि तम् ख मृ तम् उ त् स म पि

I णा धा पा -धे । मपा -धा पमा मज्ञां । ज्ञा ज्ञा ज्ञा -ा । ज्ञा ज्ञा ज्ञमा -ा I
कु रु उ त् सा० ० रि० तम् ग ग ने ० ग ग ने ०

I रा रा -ा सा । रा -ा सा सा । रा मा मा पा । -ा पा पा पा I
कु रु ० प्र सा ० रि ताम् त व वि चि ० त्र त म

I णा -ा धा मा । पा -ा -ा -ा } । { ना ना ना -ना । ना -ा ना ना I
नि ० त्य शो भा ० ० म् त व भ ० क्ता ० नि ह

I र्सा -ना र्सा र्रा । ना ना र्सा र्सा । ना र्सा र्रा र्रा । -ा र्ज्ञा र्रा र्सा I
क्षा ० न य प रि ष दि वि मु ख स ० र्वं म नो

I र्सा ना र्सा र्रा । र्सा णा णा धा } । णा -धा णा -धा । पा -ा पा पा I
न म य च त व प दे रा ० जा ० धी ० श्व र

I मा पा पा पा । र्सा -ा र्सा र्सा । र्रा र्सार्रर्सा णा -धा । णा धा पा पधा I
त व चि र स म् प दा कु रु० स म् प द खि लङ्

I मा पा धा -पधपा । मज्ञा -ा -ज्ञमा -पा II II
ह त ग ०ङ् व ० ०० म्

भेङेछ दुयार, एसेछ ज्योतिर्मय, तोमारि हउक जय
तिमिरविदार उदार अभ्युदय, तोमारि हउक जय ॥
हे विजयी वीर, नव जीवनेर प्राते
नवीन आशार खड्ग तोमार हाते—
जीर्ण आवेश काटो सुकठोर घाते, वन्धन होक क्षय ॥
एसो दुःसह, एसो एसो निर्दय, तोमारि हउक जय ।
एसो निर्मल, एसो एसो निर्भय, तोमारि हउक जय ।
प्रभातसूर्य, एसेछ रुद्रसाजे,
दुःखेर पथे तोमार तूर्य वाजे—
अरुणवह्नि ज्वालाओ चित्त-माझे, मृत्युर होक लय ॥

अनुवादः

दारयन् द्वारम्, एतोऽसि ज्योतिष्मन्, भवतु जयस्ते
तिमिरविदार उदारोऽभ्युदयो, भवतु जयस्ते ॥
विजयिवीर, नवजीवनप्रातः
नवाशाखड्गस्तव हस्तगतः—
जीर्णावेशं छेदय कठोरघातं, क्षयतु वन्धः ॥
एहि दुःसह, एहि एहि निर्दय, भवतु जयस्ते ।
एहि निर्मल, एहि एहि निर्भय, भवतु जयस्ते ।
प्रभातसूर्य, एतोऽसि रुद्रवेशम्,
दुःखपथे तव हि तूर्यनादः—
अरुणानलं ज्वालय चित्तमध्ये, लयतु मृत्युः ॥

१'   ०   १'   ०
II ण्॒ सा ज्ञा । मा पा -ा I मदा दा दा । णा णाः -र्सः I
दा र यन् द्वा र म् ए तो सि ज्यो ति ष्

I र्सा -ा -ा । -ा -ा -ा I सा सज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा ऋा -ज्ञऋा I
म ० ० ० ० न् भ व० तु ज० य ०

I सा -ा -ा । -ा -ा -ा I मदा दा दा । णा र्सा र्सा I
स्ते ० ० ० ० ० ति मि र वि दा र

I दा दर्ज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा -ा र्ज्ञऋा I र्सा -ा -ा । -ा -ा -ा I
उ दा० रो म्यु० ० द यो ० ० ० ० ०

I सा सज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा ऋा -ज्ञऋा I सा -ा -ा । -ा -ा -ा II
भ व० तु ज० य ० स्ते ० ० ० ० ०

II { दा दा दा । णा -र्सा र्सा I दा दा णा । र्सा -ऋा ऋर्सा I
वि ज यि वी ० र न व जी व ० न

I णा र्सा -ा । -ा -ा -ा I दा दर्ज्ञा ज्ञा । ऋा -र्सा र्सा I
प्रा त ० ० ० ः न वा० शा ख ० ड्ग

I दा -ा दर्ज्ञा । ज्ञा -ऋा र्ज्ञऋा I ऋा र्सा -ा । -ा -ा -ा } I
स्त ० व० ह स् त ग त ः ० ० ०

I सर्ज्ञा -ा ज्ञा । र्ज्ञरा ज्ञा -ा I रा रा ज्ञा । रा ज्ञा ज्ञा I
जी० र् णा वे० शृ ङ् छे द य क ठो र

I रा मर्ज्ञा -ा । -ऋा -र्सा -ऋर्सा I सणा -ा ज्ञा । ज्ञा र्ज्ञऋा -र्ज्ञऋा I
घा त ० ० ० ०ङ् क्ष ० य तु व ००

I र्सा -ा -ा । -ा -ा -ा I सा सज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा ऋा -ज्ञऋा I
न्ध : ० ० ० ० भ व० तु ज य ०

I सा -ा -ा । -ा -ा -ा II
स्ते ० ० ० ० ०

II { दा णा सा । -ा सा सणा I सज्ञा ज्ञा ज्ञा । ज्ञा ज्ञा -रा I
ए हि दु : स ह० ए० हि ए हि नि र्

I मज्ञा -ा -ा । ऋा -सा -ा I सा सज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा ऋा -ज्ञऋा I
द ० ० य ० ० भ व० तु ज य ०

I सा -ा -ा । -ा -ा -ा I णा सा ज्ञा । -ा मा मा I
स्ते ० ० ० ० ० ए हि नि र् म ल

I पा पा दा । दा णा -ा I र्सा र्सा -ा । -ा -ा -ा I
ए हि ए हि नि र् भ य ० ० ० ०

I सा सज्ञा ज्ञा । ज्ञऋा ऋा -ज्ञऋा I सा -ा -ा । -ा -ा -ा } I
भ व० तु ज य ० स्ते ० ० ० ० ०

I { दा दा दा । णा -ा र्सा I दा दा णा । र्सा -ा ऋर्सा I
प्र भा त सू र् य ए तो सि रु ० द्र

I णा र्सा -ा । -ा -ा -ा I दा -ा दर्ज्ञा । -र्ज्ञा ॠा र्सा I
वे श ० ० ० म् दु : ख० ० प थे

I दा दा णा । र्सा -र्ज्ञा र्ज्ञा I ॠा र्सा -ा । -ा -ा -ा } I
त व हि तू र् य ना द ० ० ० :

I र्ज्ञां ज्ञां ज्ञां । र्रां रां -ज्ञां I रां ज्ञां ज्ञां । ज्ञांः -रंः ज्ञां I
अ रु णा न ल ङ् ज्वा ल य चि त् व

I ज्ञंरां मंज्ञां -ा । -ऋां -र्सां -ऋंर्सां I णा -ा ज्ञां । ज्ञां ऋां -ऋां I
म० ध्ये ० ० ० ०० ल ० य तु मू ०

I र्सां -ा -ा । -ा -ा -ा I सा सज्ञा ज्ञा । ऋा ऋा -ऋा I
त्यु ० ० ० ० : भ व० तु ज य ०

I सा -ा -ा । -ा -ा -ा II II
स्ते ० ० ० ० ०

२५

तोमार हल शुरु, आमार हल सारा—
तोमाय आमाय मिले एमनि वहे धारा ॥
तोमार ज्वले वाति,
तोमार घरे साथि—
आमार तरे राति, आमार तरे तारा ॥
तोमार आछे डाङा, आमार आछे जल—
तोमार वसे थाका, आमार चलाचल ।
तोमार हाते रय,
आमार हाते क्षय—
तोमार मने भय, आमार भयहारा ॥

अनुवादः

तव समारम्भो, मम समापनम्—
त्वया मया युक्ता वहतीदृशी धारा ॥
तव दीपो भाति,
तव गृहे मित्रम्—
मम कृते रात्रिः, मम कृते तारा ॥
तवास्ति हि तीरम्, मम हि नीरम्—
उपवेशनं ते, यातायातं मे ।
स्थितिः करे ते,
क्षयः करे मे—
तव हृदि भयम्, मम तु अभयम् ।

१' २ ० ३

II सगा -ा गा -ा । -ा -ा रा सा । सन्ा -सा रा -ा । -ा -ा -ा -ा I
त० ० व ० ० ० स मा र ० म्भो ० ० ० ० ०

I रप् -ध् न् -ा । -ा -ा सा रा । रगा -रा सा -ा । -ा -ा -ा -ा I
म ० म ० ० ० स मा प ० न ० ० ० ० म्

I ध्गा -ध्ा ध्गा -पा । -ा -ा पा पा । पा -ध्ा धा -ा । -ा -ा -ा -ा I
स्व ० या ० ० ० म या यु ० क्ता ० ० ० ० ०

I धपा धना ना -ा । -ा -ा नधा पध्ा । पा -र्सा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा II
ब हु० ती ० ० ० दृ शी० धा ० रा ० ० ० ० ०

II गपा -ा पा -ा । -ा -गा पा धा । धा -र्सा र्सा -ा । -ा -ा -ा -ा I
त० ० व ० ० ० दी पो भा ० ति ० ० ० ० ०

I र्सा -ना र्रा -ा । -ा -ा र्रा र्रा । र्र्सा -र्गा र्गा -ा । -ा -ा -ा -ा I
त ० व ० ० ० गृ हे मि ० त्र ० ० ० ० म्

I गर्रा -ा र्सा -ा । -ा -ा ना धा । धना -धा पा -ा । -ा -ा -ा -ा I
म ० म ० ० ० कृ ते रा ० त्रि ० ० ० ० ः

I नसा -ा सा -ा । -ा -ा सा सा । सन्ा -रा रा -ा । -ा -ा -ा -ा II
म ० म ० ० ० कृ ते ता ० रा ० ० ० ० ०

II ध्गा -ध्ा ध्गा -पा । -ा -ा पा पा । पा -ध्ा धपा -ा । -ा -ा -ा -ा I
त ० वा ० ० ० स्ति हि ती ० र ० ० ० ० म्

I पधा -ा धा -ा । -ा -ा धपा ध्ा । पा -ा -ा -ा । -ा -ा -ा -ा I
म ० म ० ० ० हि नी र ० ० ० ० ० ० म्

0 7 FEB 2025
6829 11/1/18

I पना -। ... -। -। -। I
उ० ० प ० ० ० वे श न इ ते ० ० ० ० ०

I धपा -। ह्मा -। । -। -। गा रा । गा -। -। -। । -। -। -। -। I
या ० ता ० ० ० या तङ् मे ० ० ० ० ० ० ०

I गपा -। पा -। । -। -गा पा धा । धर्सा -। -। -। । -। -। -। -। I
स्थि० ० ति ० ० : क रे ते० ० ० ० ० ० ० ०

I रसा -। सा -। । -। -। सन्ा सा । रा -। -। -। । -। -। -। -। I
क्ष ० य ० ० : क रे मे ० ० ० ० ० ० ०

I ह्मगा -ह्मा गा -पा । -। -। पा ह्मा । धपा -। पा -। । -। -। -। -। I
त ० व ० ० ० हृ दि भ ० य ० ० ० ० म्

I पना -। ना -। । -। -। नधा पह्मा । धपा -र्सा र्सा -। । -। -। -। -। II II
म० ० म ० ० ० तु अ० भ ० य ० ० ० ० म्

विंशशताब्द्यामपि भारतवर्षे संस्कृतभाषासाहित्ययोश्चर्चा प्रवहति नितरामनवच्छिन्नधारया। वङ्गभूमिरपि नूनमभिस्नाता अनया धारया। भारतवर्षस्य यथा अपरप्रदेशेषु तथा अत्रापि युगपद् विकासं लभन्ते संस्कृतभाषया नाटकादीनि मौलिकसाहित्यरचनानि अनुवादसाहित्यरचनानि च। कविसार्वभौमरवीन्द्रनाथस्य बहूनि आख्यानानि नाटकानि संगीतानि च वङ्गभाषातः संस्कृतभाषायामनूदितानि वङ्गीयसुधीकविभिः। मुख्यतः कविगुरोः संगीतानां स्वरप्रेरणया विश्वभारतीस्वरवितानग्रन्थस्य स्वरलिपिमनुसृत्य सम्प्रति ड०दीपकघोषेण संस्कृतभाषायाम् अनूदितानि पञ्चविंशतिसंख्यकानि रवीन्द्रसंगीतानि ग्रन्थाकारेण प्रकाशं गतानि।

ड०दीपकघोषः (जन्म १९४१) कलिकाताविश्वविद्यालयस्य संस्कृतविभागे 'रीडार'पदम् अधिकुरुते। 'अभावविमर्श'शीर्षकस्तदीयः संस्कृतभाषया विनिर्मितो गवेषणाग्रन्थो विद्वज्जनसमाजे समादरं लभते। 'विलापपञ्चिका' इति 'राजनीतिलीलाशताधिकम्' इति च ततभवतां मौलिकरचनामूलकं संस्कृतलघुकाव्यग्रन्थद्वयम्।

मूल्यम् ५० रूप्यकम् | प्रच्छदप्रकल्पकः सोमनाथघोषः

ISBN 81-7201-833-9